

Vilkårene for å anse et tiltak som et redningstiltak etter FAL §6-4

En gjennomgang av bestemmelsens vilkår

Kandidatnummer: 422

Veileder: Hans Jacob Bull

Leveringsfrist: 25. april 2006

Til sammen 17.926 ord

17.06.2006

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Temaet for oppgaven	1
1.2	Rettskildesituasjonen	2
1.3	Virkninger av at regelen kommer til anvendelse	7
<u>2</u>	<u>KRAV TIL SITUASJONEN</u>	<u>10</u>
2.1	Forsikringstilfellet er inntruffet	10
2.2	Forsikringstilfellet er ikke inntruffet, men truer med å inntreffe	13
2.2.1	Innledning	13
2.2.2	Kravet om at faren må være ”overhengende”	13
2.2.3	Tidspunktet for vurderingen av om en fare er ”overhengende”	26
2.2.4	Skal vurderingen av vilkåret være subjektiv eller objektiv?	28
2.3	Skaden man ønsker å unngå må falle inn under forsikringens dekningsfelt	30
2.3.1	Hva omfatter forsikringen?	30
2.3.2	Regelens preseptoriske karakter	35
2.3.3	Sikredes subjektive forhold	39
2.4	Kravet om at tiltaket må ha medført omkostninger	43
<u>3</u>	<u>KRAV TIL TILTAKENE</u>	<u>45</u>
3.1	Vilkåret om ”ekstraordinær karakter”	45
3.1.1	Hva ligger i uttrykket ”ekstraordinær karakter”?	45
3.1.2	Er det et ulovfestet krav om upåregnelighet etter FAL §6-4?	48
3.2	Kan tiltak bestå av unnlatelser?	49

3.3	Tiltakene må være ”forsvarlige”	50
3.3.1	Hva ligger i uttrykket ”forsvarlig”?	51
3.3.2	Skal vurderingen av ”forsvarlighet” være subjektiv eller objektiv?	52
3.4	Er det et vilkår at tiltaket må være vellykket?	55
<u>4</u>	<u>KRAV TIL DEN HANDLENDE</u>	<u>57</u>
4.1	Tiltakene kan igangsettes av enhver	57
4.2	Hensiktskravet	58
4.2.1	Hensikten må være å redde forsikrede verdier	58
4.2.2	Må den handlende ha innsett at handlingen medfører omkostninger?	60
<u>5</u>	<u>KILDER</u>	<u>63</u>
5.1	Lover	63
5.2	Forarbeider	63
5.3	Andre kilder	64
5.4	Domsregister	64
5.5	Litteraturliste	65
5.6	Forkortelser	66

1 Innledning

1.1 Temaet for oppgaven

Forsikringsavtaleloven¹ §6-4 inneholder en bestemmelse om at et forsikringsselskap på visse vilkår skal dekke omkostningene ved tiltak for å redde en forsikret gjenstand. I denne oppgaven vil jeg drøfte de vilkår som må være oppfylt for at et tiltak skal anses som et redningstiltak i denne bestemmelsens forstand. Vilkårene kan i all hovedsak deles i tre grupper; ”Krav til situasjonen”, ”Krav til tiltakene” og ”Krav til den handlende”. Fremstillingen vil søke å gi en fremstilling av alle disse tre gruppene med sine respektive vilkår.

Oppgaven vil bli lagt opp som en generell oversikt over vilkårene, hvor jeg på utvalgte punkter går mer i dybden. Slike punkter vil være vilkår og problemstillinger som ofte reiser seg i praksis, der vilkåret ikke tidligere har vært like mye vektlagt i juridisk teori, der det er momenter som krever ekstra oppmerksomhet eller på punkter hvor det foreligger ny rettspraksis. Dette vil medføre at gruppen ”Krav til situasjonen” vil bli noe mer omfangsrikt behandlet enn de andre deler. Jeg ønsker både å systematisere og klargjøre hvilke vilkår som må være oppfylt for at FAL §6-4 skal komme til anvendelse, samt analysere hva som ligger i de enkelte vilkårene. Fremstillingen tar sikte på å være uttømmende i forhold til alle vilkår som stilles for at et tiltak skal anses som et redningstiltak etter FAL §6-4, men å skrive en fremstilling som er uttømmende i forhold til

---

¹ Lov av 16. juni 1989 nr.69

alle spørsmål som kan reises i forhold hvert enkelt vilkår vil føre for langt innen rammen av en slik oppgave.

Det er i hovedsak reglene i skadeforsikringsdelen av forsikringsavtaleloven som skal behandles i denne oppgaven. Jeg vil avgrense oppgaven mot personskadedelen av forsikringsavtaleloven.² Videre vil jeg også avgrense mot erstatningsoppgjøret som vil følge dersom FAL §6-4 kommer til anvendelse. Dette er mindre interessant i forhold til hvilke vilkår som må være oppfylt for at et tiltak skal anses som et redningstiltak.

FAL §1-3, første ledd slår fast at bestemmelsen i §6-4 ikke kan fravikes til skade for den som utleder rett mot selskapet av forsikringsavtalen. Unntak fra dette stilles opp i annet ledd.³ Ved unntak vil regelen likevel være det deklarasjonspunkt dersom ingenting annet er avtalt. I de tilfeller der forsikringsavtalelovens bestemmelser kan fravikes, vil også den alternative bestemmelse ofte være bygget opp etter modell av §6-4. Dette finner vi særlig eksempler på innen sjøforsikringen.

1.2 Rettskildesituasjonen

Lovteksten vil i denne oppgaven åpenbart være en viktig og relevant rettskilde. Det er jo nettopp denne som skal tolkes og analyseres. Forsikringsavtaleloven §6-4, første ledd lyder;

”Selskapet svarer for skade, ansvar, utgifter og annet tap som sikrede er påført under forhold som nevnt i §4-10, når hensikten med tiltakene var å avverge eller begrense tap som faller inn under forsikringen, og tiltakene hadde en ekstraordinær karakter og måtte anses som forsvarlige. Det samme gjelder slikt tap påført en person som etter §4-11 hadde plikt til å foreta redningstiltak.”

---

² Lov av 16. juni 1989 nr.69, Del B

³ Se BULL s.24-29

Denne bestemmelsen står i lovens kapittel 6, og gjelder derfor alle typer skadeforsikring.⁴

Bestemmelsen i §6-4 viser til situasjonsbeskrivelsen i FAL §4-10, første ledd som lyder:

”Er det overhengende fare for at et forsikringstilfelle vil inntreffe, eller er et forsikringstilfelle inntruffet, skal sikrede gjøre det som med rimelighet kan ventes av ham eller henne for å avverge eller begrense tapet.”

Denne bestemmelsen regulerer når sikrede, eller noen denne skal identifiseres med, har plikt til å iverksette et redningstiltak, mens §6-4 altså regulerer når kostnadene ved tiltaket kan kreves dekket av sikredes forsikringsselskap.

Av forarbeidene til vår nåværende forsikringsavtalelov er bare NOU 1987:24, ”Lov om avtaler om skadeforsikring”,⁵ og Odelstingsproposisjon nr. 49 for 1988-89 relevante i forhold til §6-4. Tredje ledd i lovutvalgets forslag til §6-4⁶ ble tatt ut i odelstingsproposisjonen. Denne endringen har ikke betydning for vilkårene i første ledd som jeg drøfter i denne oppgaven. Med dette unntak ble det ikke gjort andre endringer i utvalgets forslag til §6-4 før bestemmelsen ble vedtatt. De andre forarbeidene til forsikringsavtaleloven⁷ viser i all hovedsak bare til lovutvalgets innstilling i sin behandling av denne bestemmelsen. På denne bakgrunn vil jeg ikke henwise til andre norske forarbeider enn NOU 1987:24 i denne oppgaven. Det må antas at utredningen er relevant og har stor vekt, all den tid senere forarbeider bare viser til denne og bestemmelsen ble vedtatt uten andre endringer i Stortinget.

Rettspraksis vil selvfølgelig også være en relevant rettskildefaktor når denne bestemmelsen skal drøftes. Hvilken vekt slik praksis har, vil avhenge av flere momenter.⁸ Jeg nevner

---

⁴ For nærmere beskrivelse av hva som faller inn under begrepet ”skadeforsikring”, se BULL s.7-9

⁵ På sidene 116-118 behandler denne utredningen gjeldende rett etter daværende forsikringsavtalelov av 1930. Forslaget til ny lovbestemmelse blir behandlet på sidene 123-125 og 128-129.

⁶ NOU 1987:24 s.14

⁷ Se pkt. 5.2

⁸ ECKHOFF s.155-192

innledningsvis at tilsvarende bestemmelser i den gamle forsikringsavtaleloven av 1930⁹ i stor grad er videreført uten realitetsendringer i FAL §§6-4 og 4-10. Hovedforskjellen mellom de nåværende og de tidligere regler er at de tidligere var deklarasjonelle, mens de nåværende er preseptoriske.¹⁰ Av denne grunn vil avgjørelser under den gamle loven fortsatt være relevante.

Det finnes lite rettspraksis fra de ordinære domstoler vedrørende FAL §6-4, men dommen inntatt i Rt.1998 s.425 er relevant. Også dommen inntatt i Rt.1925 s.513 vil bli nevnt. Utover dette finnes noen eldre underrettsdommer vedrørende bestemmelsen, mest aktuell er Nedenes herredsretts dom av 9. mai 1983, inntatt i RG 1983 s.1052. Praksis innen sjøforsikring vil også være relevant, da reglene på dette området, som nevnt, i en del tilfeller er meget like bestemmelsen i FAL §6-4. Slike avgjørelser er oftest publisert i ”Nordiske Domme i Sjøfartsanliggende”. Særlig ”Porsangerdommen”, inntatt i ND 1946 s.266, vil bli behandlet i denne oppgaven.

Det finnes svært mange avgjørelser fra forsikringsskadenemnda vedrørende FAL §§6-4 og 4-10, samt tilsvarende bestemmelser i den gamle lov. Høyesterett anser slike avgjørelser å være en relevant rettskilde, med en viss vekt, i de tilfeller praksisen fra forsikringsskadenemnda har vært fast og uten unntak.¹¹ Det kan være flere grunner til at Høyesterett legger dette til grunn. Både at forsikringsskadenemnda er sammensatt av anerkjente jurister innen dette fagfelt,¹² samt at nemnda anses å være et sentralt organ som behandler forsikringstvister og derfor betraktes som godt kvalifisert.¹³

Tidligere avgjørelser fra forsikringsskadenemnda var ofte svært konkrete og hadde ikke veldig utfyllende begrunnelser. Dette har med tiden endret seg. Nyere avgjørelser er i dag

---

⁹ Lov av 6. juni 1930 nr.20, §§52 og 53

¹⁰ NOU 1987:24 s.124

¹¹ Rt.1987 s.744. (Se likevel Rt.1993 s.1482, hvor HR uttalte at nemndspraksis hadde ”begrenset betydning”).

¹² Se BULL s.39 for en beskrivelse av hvem som for tiden sitter i forsikringsskadenemnda.

¹³ Se RG 1991 s.337

ofte like utfyllende begrunnet som en hvilken som helst dom. Avgjørelsene fra forsikringsskadenemnda stammer fra de fleste typer forsikring, men det er en type saker som utpeker seg; nemlig sakene vedrørende frastjålne nøkler og spørsmålet om bytte av lås i disse tilfeller kan kreves erstattet som et redningstiltak. Jeg vil særlig bruke eksempler fra denne gruppen saker, da disse illustrerer en del gode momenter i vurderingen av faregraden. Grunnen til at jeg i så stor grad bruker avgjørelser fra forsikringsskadenemnda, er mangel på annen tungtveiende rettspraksis vedrørende bestemmelsen. Jeg vil avslutningsvis nevne at avgjørelser fra forsikringsskadenemnda ikke er bindende for partene, men at de som oftest følges likevel.

En lovbestemmelses formål og begrunnelse vil også være en relevant rettskilde.¹⁴ Kjennskap til dette vil være nødvendig for å forstå hva som ligger i denne bestemmelsens enkelte vilkår, og hvorfor vi har lovbestemmelser på dette området. Hvilken vekt begrunnelser og formålsbetraktninger har, kan variere. Forarbeidene har i dette tilfellet gjort rede for formålene og begrunnelsene bak bestemmelsen.¹⁵ Først og fremst er reglene begrunnet med at de virker skadeforebyggende. Frykt for selv å bli sittende igjen med omkostningene skal ikke avholde sikrede, eller andre, fra å iverksette fornuftige og hensiktsmessige redningstiltak.

Videre må vi se bestemmelsen i sammenheng med FAL §4-10 som pålegger sikrede en plikt til å iverksette redningstiltak i visse situasjoner. Plikten etter §4-10 er jo begrunnet delvis i sikredes lojalitetsplikt ovenfor selskapet. FAL §6-4 blir et naturlig supplement til denne plikten når man sier at forsikringsselskapet da skal dekke omkostningene ved tiltaket.

Som en tredje begrunnelse for bestemmelsen stiller forarbeidene opp at bestemmelsen har nær sammenheng med de hensyn som ligger bak prinsippene om erstatningsansvar ved uanmodet forretningsførsel og ved skadevoldende nødrettshandlinger. Når sikrede ofrer

---

¹⁴ ECKHOFF s.101 flg.

¹⁵ NOU 1987:24 s.123

verdier for å oppnå besparelser for selskapet, bør selskapet holde ham skadesløs. Altså rene rimelighetsbetraktninger. Dersom selskapet ville vært forpliktet til å erstatte skaden, taler jo dette med tyngde for at de også skal være forpliktet til å bære omkostninger ved tiltak som avverger den samme skade.

I juridisk teori har bestemmelsen vært drøftet flere steder tidligere. Det er åpenbart at teori som drøfter bestemmelsen vil være relevant. Hvilken vekt slik teori skal tillegges, vil avhenge av mange faktorer.¹⁶ Hans Jacob Bulls fremstilling er i dag den mest brukte.¹⁷ Videre vil jeg også nevne Knut Selmers fremstilling.¹⁸ Da Selmer var formann i lovutvalget, er denne fremstillingen i stor grad svært lik forarbeidene til bestemmelsen. Plasshensyn tilsier at henvisninger til denne litteraturen bare kan gjøres på utvalgte punkter, samt at henvisninger til annen juridisk litteratur bare kan skje i begrenset omfang.

De andre nordiske land har bestemmelser som på svært mange punkter er lik vår egen FAL §6-4. Rettspraksis, teori og forarbeider til disse kan være med på å klargjøre hvordan vår egen bestemmelse kan og bør tolkes, men det er åpenbart at slike rettskilder vil bli tillagt liten eller ingen vekt dersom norske rettskilder med noe autoritet uttaler seg om spørsmålet. I denne oppgave vil jeg kun henviser til den svenske lov¹⁹ og forarbeider til denne. Grunnen til dette er at denne loven er helt ny og svært lik vår egen lov. Loven inneholder, i likhet med vår egen FAL, to bestemmelser hvor den ene regulerer sikredes plikt til å iverksette redningstiltak, mens den andre regulerer når kostnadene ved tiltaket kan kreves dekket av sikredes forsikringsselskap.

Utover dette vil alminnelig rettskildelære bli lagt til grunn i denne oppgaven.

---

¹⁶ ECKHOFF s.269 flg.

¹⁷ Hans Jacob Bull, "Innføring i forsikringsrett", 9. utgave, 2003, i denne oppgaven betegnet "BULL".

¹⁸ Knut Selmer, "Forsikringsrett", 2. reviderte utgave, 1982, i denne oppgaven betegnet "SELMER".

¹⁹ "Försäkringsavtalslag", lov 2005:104.

1.3 Virkninger av at regelen kommer til anvendelse

Når man skal gjøre rede for en bestemmelse, er det alltid fruktbart å se på hvilke virkninger den har. Dette vil gi oss en indikasjon på hvorfor en eller flere parter ønsker at bestemmelsen skal komme til anvendelse, og kanskje også hvorfor andre parter ikke ønsker at bestemmelsen skal komme til anvendelse. I gitte situasjoner kan FAL §6-4 komme både sikrede og selskapet til gunst.

Sikredes motiver for å ønske å klassifisere et tiltak som et redningstiltak er i all hovedsak økonomiske. Forsikringen dekker redningsomkostninger uavhengig av om de ellers ville blitt dekket under forsikringens primærdekningsfelt, men dette gjelder selvfølgelig bare så lenge forsikringstilfellet som ellers ville inntruffet faller inn under primærdekningsfeltet. FAL §6-4 blir derfor i realiteten en lovbestemt tilleggsdekning. Dette henger nøye sammen med begrunnelsen for regelen, oppmuntringshensynet. Svært ofte faller jo ikke kostnadene ved et redningstiltak inn under primærdekningsfeltet. Om sikrede da risikerte å sitte igjen med regningen for redningstiltaket, ville han i mange tilfelle unnlatt å iverksette dette.

Videre har forsikringsselskapene tradisjonelt heller ikke krevd noen egenandel ved dekning av redningsomkostninger. Ikke sjelden er egenandelen for en større primærskade betydelig. I disse tilfelle vil sikrede ha en sterk interesse i at tiltaket anses å være et redningstiltak. Det er noe uenighet i teorien om selskapene har mulighet til å kreve egenandel i disse tilfeller. Bull påpeker at FAL gjelder preseptorisk. Når §6-4 ikke inneholder noen begrensninger i selskapets dekning, kan heller ikke selskapene kreve egenandel ved dekning av redningsomkostninger.²⁰ Brynildsen mener derimot at det er et uavklart spørsmål hvorvidt selskapet kan kreve egenandel ved dekning av redningsomkostninger. Han hevder det finnes gode argumenter for begge løsninger. På den ene siden skal utgiftene til redningstiltak dekkes etter erstatningsrettslige, og ikke forsikringsrettslige, prinsipper. Innen erstatningsretten er det som kjent ikke vanlig at skadelidte blir fratrukket noen egenandel ved erstatningsoppgjøret. Videre finner han ikke holdepunkter i forarbeidene for

---

²⁰ BULL s.472

å kreve slik egenandel. På den andre siden hevder han at når tiltakene skal hindre tap som ”faller inn under forsikringen”, kan dette tale for at tap som beløpsmessig ikke overstiger egenandelen bør anses å være uforsikret.²¹ Rent personlig tror jeg Bulls løsning her må være den riktige.

Forsikringssummen utgjør heller ikke noen grense for hvor mye som kan kreves erstattet ved redningstiltak. Dette har betydning for sikrede i den forstand at dersom redningstiltaket er helt eller delvis mislykket, skal dette likevel dekkes fullt ut av selskapet selv om summen av utgifter til redningstiltak og erstatning for primærskaden totalt overstiger forsikringssummen. I motsatt tilfelle ville sikrede neppe ønske å iverksette tiltak med usikkert utfall.

Det moment at erstatningsberegningen skal følge de erstatningsrettslige regler, og ikke de forsikringsrettslige, får ytterligere en konsekvens. Et krav om dekning av redningsomkostninger blir da ikke et krav under forsikringens primærdekning. Eventuelle begrensninger eller innskrenkninger i forsikringsdekningen vil av denne grunn ikke komme til anvendelse ved dekning av redningsomkostninger. Dette vil få økonomisk betydning for sikrede i den forstand at klausuler med begrensninger i forsikringen, eksempelvis verdsettelsesregler, ikke skal benyttes. På den annen side slår forarbeidene fast at dersom prinsippene for utmåling ville ført til en høyere erstatning under forsikringsavtalen enn etter erstatningsrettens alminnelige regler, skal forsikringsavtalens bestemmelser brukes ved utmålingen.²² Nok en gang ser vi at man ikke ønsker å risikere at sikrede unnlater å iverksette redningstiltak fordi han med dette regner med å komme bedre ut økonomisk.

Men også forsikringsselskapet selv vil kunne ha en interesse i om et tiltak blir klassifisert som et redningstiltak eller ikke. Det er jo ikke sikkert at samme selskap hefter for utgiftene til et tiltak dersom det anses som et redningstiltak og dersom det ikke anses som et redningstiltak. Et eksempel på dette finner vi i ND 1981 s.329, ”Lintind”:

---

²¹ BRYNILDSEN s.161

²² NOU 1987:24 s.129

Saksforholdet her var at M/S Lintind, for å unngå grunnstøtning, lot ankeret gå og rev over en kabel. Dersom handlingen var å anse som et redningstiltak, skulle skaden på kabelen dekkes av skipets kaskoassurandør. Dersom handlingen ikke var å anse som et redningstiltak, skulle skaden derimot dekkes under skipets P&I forsikring. Voldgiftsretten kom til at dette var å anse som et redningstiltak, med den følge at kaskoassurandøren var ansvarlig for skaden på kabelen.

2   *Krav til situasjonen*

Flere vilkår i forbindelse med selve situasjonen må være oppfylt for at et tiltak skal kunne anses som et redningstiltak etter FAL §6-4. De to første vilkårene, at forsikringstilfellet enten må være inntruffet eller må true med å inntreffe, er alternative og forankret i FAL §4-10 gjennom henvisningen i §6-4 som sier at kostnadene ”må være påført under forhold som nevnt i §4-10”.

Det neste vilkåret, at den skade eller det tap man ønsker å unngå må falle inn under forsikringens dekningsfelt, kan man hevde er forankret både i FAL §§4-10 og 6-4. FAL §4-10 krever at ”et forsikringstilfelle” må ha inntruffet eller true med å inntreffe, mens §6-4 stiller som vilkår at det må gjelde et ”tap som faller inn under forsikringen”.

Det siste vilkåret, kravet om at tiltaket må ha påført sikrede skade, ansvar, utgifter eller annet tap, er eksplisitt slått fast i FAL §6-4.

2.1   *Forsikringstilfellet er inntruffet*

Det første av de to alternative vilkårene til situasjonen i §4-10 er at forsikringstilfellet allerede ”har inntruffet”. Dette vil sjelden by på problemer å avgjøre. Problemstillingen vil her heller bli om det at forsikringstilfellet har inntruffet i seg selv vil være nok, eller om man må tolke bestemmelsen utvidende og si at noe mer kreves.

Det mest praktiske eksemplet i denne sammenheng vil være at et hus blir skadet i brann. For å hindre ytterligere skade på huset som følge av vær og vind, velger eieren å dekke til de delene av huset som ikke er totalskadet. Kreves det da noe mer enn bare at

forsikringstilfellet har inntruffet for at sikrede skal få dekket utgiftene i forbindelse med tildekningen?

Til dette spørsmålet uttaler forarbeidene:²³

”Sikredes plikt til å hindre at det inntreffer et forsikringstilfelle, og til å redusere følgene av et forsikringstilfelle som er inntruffet, er regulert i FAL § 52. (...)”

Jeg forstår denne uttalelsen slik at det ikke er nok bare at forsikringstilfellet har inntruffet, men det må også være fare for en videreutvikling av skaden. Denne uttalelsen gjelder rettstilstanden under den gamle lov, men lovutvalget mente ikke å endre innholdet i vilkårene om faregrad med den nye loven.²⁴

En enstemmig juridisk teori har også innfortolket et krav om at det må være en viss fare for videreutvikling av skaden, og at det er denne videreutviklingen man med redningstiltak søker å forhindre. Bull hevder eksempelvis:²⁵

”Selvom lovteksten nøyer seg med å stille krav om at forsikringstilfellet *er* inntrådt, må det åpenbart kreves at det er fare for utvikling av skaden eller for videre tap om intet gjøres.”

Hensikten med et tiltak må være å avverge eller begrense et tap,²⁶ altså må man ønske å begrense et ytterligere tap dersom forsikringstilfellet allerede har inntruffet. Man kan ikke bruke ressurser på et redningstiltak dersom det ikke lenger er noe av verdi igjen å redde. Det bør på denne bakgrunn være åpenbart at det ikke er tilstrekkelig bare at forsikringstilfellet har inntruffet, i vilkåret må det også innfortolkes et krav om at det er en viss fare for videreutvikling av skaden og at det er denne videreutviklingen man med tiltaket søker å forhindre.

---

²³ NOU 1987:24 s.89

²⁴ NOU 1987:24 s.123

²⁵ BULL s.475

²⁶ Se pkt. 4.2.1

Et spørsmål som da reiser seg vil være om det er et krav om ”overhengende fare” for *videreutvikling* av skaden. En slik tolkning kan umiddelbart synes naturlig dersom man ser dette vilkåret i sammenheng med det alternative vilkåret i §4-10 hvor det kreves at det må foreligge ”overhengende fare” for at et forsikringstilfelle skal inntreffe. Spørsmålet synes ikke tidligere å ha vært oppe i praksis, men kan meget vel tenkes å være praktisk i de tilfeller hvor det har inntrådt et forsikringstilfelle med fare for videreutvikling av skaden, uten at denne faren er ”overhengende”.

Forarbeidene sier at vilkåret ”overhengende fare” særlig skal innebære en avgrensning mot ”ordinær skadeforebyggelse”.²⁷ På denne bakgrunn er det ikke like opplagt at det under dette vilkåret kan oppstilles et vilkår om ”overhengende fare” for videreutvikling av skaden. Et redningstiltak for å hindre en videreutvikling av en skade som allerede har inntruffet som følge av et forsikringstilfelle vil sjelden kunne anses å være ”ordinær skadeforebyggelse”.

Selmer uttaler om dette spørsmålet:²⁸

”Her krever ikke loven at sikrede skal ha handlet under inntrykket av overhengende fare; det avgjørende er at hans tiltak tar sikte på å gjøre skaden så liten som mulig.”

På denne bakgrunn ser jeg ingen gode grunner for å oppstille et vilkår om at faren for videreutvikling av skaden må være ”overhengende”. Tvert i mot taler jo hovedhensynet bak regelen - skadeforebyggelse - nettopp for at det ikke skal stilles opp et slikt vilkår. Dersom sikrede risikerer å ikke få erstattet sine utgifter til tiltaket, vil jo selskapet risikere at han heller lar skaden utvikle seg og krever dette dekket under forsikringens primærdekning.

---

²⁷ NOU 1987:24 s.117

²⁸ SELMER s.330

2.2 Forsikringstilfellet er ikke inntruffet, men truer med å inntreffe

2.2.1 Innledning

Det andre alternative vilkåret i FAL §4-10 vedrørende situasjonen, er at det må være ”overhengende fare for at et forsikringstilfelle vil inntreffe”. Hovedproblemstillingen i denne sammenheng vil være å avgjøre når en fare er ”overhengende”, altså grensdragningen. Denne grensen vil være avgjørende for når et tiltak kan igangsettes for selskapets regning. Det er selvfølgelig kun den nedre grense som er interessant, den øvre grensen for når en fare er overhengende, vil jo falle sammen med den nedre grense for at et forsikringstilfelle har inntruffet.²⁹ Man kan således si at det første alternativet i §4-10 først og fremst gjelder skadeforhindrelse, mens det alternative vilkåret, at forsikringstilfellet allerede har inntruffet, først og fremst gjelder skadebegrensning.

Andre problemstillinger som kan reise seg i forbindelse med dette vilkåret vil være på hvilket tidspunkt vurderingen av om faren er overhengende skal foretas og om faregraden skal vurderes objektivt eller subjektivt.

Begrunnelsen for kravet om ”overhengende fare” er åpenbar; selskapet er ikke ansvarlig for enhver fare. Ved å stille opp et vilkår om at faren må være overhengende oppnår man å avgrense mellom hva selskapet bør dekke, sett hen til at de sannsynligvis måtte dekket skaden under primærdekningen om redningstiltaket ikke ville blitt iverksatt, og hva sikrede selv må påregne av utgifter som han ikke bør kunne kreve dekket gjennom forsikringen, den normale faregrad som til enhver tid foreligger.

2.2.2 Kravet om at faren må være ”overhengende”

Problemstillingen her vil være å avgjøre hva som ligger i lovens vilkår om ”overhengende fare”. Vilkåret om at faren må være ”overhengende” er slått fast i FAL §4-10. FAL §6-4 viser bare til situasjonsbeskrivelsen i §4-10. Innledningsvis blir det da nødvendig å ta

---

²⁹ Se pkt. 2.1

stilling til om grensen for når plikten til å iverksette tiltak i medhold av §4-10 og grensen for når retten til erstatning i medhold av FAL §6-4 inntreffer, er sammenfallende eller ikke.

Er grensen for når en fare er "overhengende" den samme i §§4-10 og 6-4?

Selve beskrivelsen av situasjonen i de to bestemmelsene er helt identisk. En naturlig tolkning av lovteksten taler dermed for at grensen i medhold av §§4-10 og 6-4 er sammenfallende. Det er rimelig å tro at dersom lovgiver hadde ønsket at vurderingen skulle være forskjellig under de to bestemmelser, ville lovgiver valgt en annen løsning. Heller ikke forarbeidene drøfter spørsmålet. Selv om problemstillingen ikke er eksplisitt reist, synes likevel ikke forarbeidene å skille mellom "overhengende fare" i de to relasjoner. Et annet tungtveiende hensyn som her må vektlegges er sammenhengen mellom de to reglene; §4-10 regulerer "pliktdelen" av når redningstiltak skal iverksettes, mens §6-4 regulerer "rettighetsdelen". Hvis §6-4 skal være et naturlig supplement til §4-10, taler dette etter min mening med styrke for at grensen for når en fare skal anses å være "overhengende" må være lik i de to bestemmelser. Ellers kan jo sikrede risikere at han plikter å iverksette tiltak uten å ha rett til å få omkostningene ved dette dekket, noe som kan anses å være urimelig.

De svenske lovbestemmelser vedrørende redningstiltak er i all hovedsak lik de norske, men på dette punkt er utformingen noe annerledes. Mens FAL i §6-4 viser til situasjonsbeskrivelsen i §4-10, slår den svenske lov i tilsvarende bestemmelse fast at forsikringsselskapet er ansvarlig for kostnader som følger av plikten nevnt i den andre bestemmelse. De uttalte hensynene bak bestemmelsen³⁰ er de samme som hensynene bak den norske bestemmelse. Dette kan være et moment som taler for at FAL §6-4 bør tolkes på samme måte.

Teorien konkluderer ikke med annet enn at grensen er sammenfallende. Det hevdes likevel at sikrede under visse forutsetninger kan ha en ulovfestet *lojalitetsplikt* til å gripe inn før

---

³⁰ SOU 1989:88 s.336

faren blir overhengende.³¹ Men man kan ikke fra dette slutte at grensedragningen for når en fare er ”overhengende” blir noe annerledes i §4-10 enn i §6-4.

Problemstillingen ble tilsynelatende aktuell i en avgjørelse fra forsikringsskadenemnda.³² I denne saken var en boligtomt blitt sprengt ut og et hus bygget på tomten. I ettertid viste det seg at sprengningsarbeidet ikke var tilfredsstillende utført, slik at det var fare for at steinblokker kunne rase ut og skade huset. Forsikringsskadenemnda uttalte:

”Forsikringsskadenemnda er enig med selskapet i at opprenskningsomkostningene ikke kan kreves dekket som redningsomkostning etter FAL §6-4. Det dreier seg om faremomenter som har vært til stede helt siden byggetiden, og tiltakene kan ikke anses å være av slik ekstraordinær karakter som §6-4 forutsetter. Nemnda er også enig med selskapet i at §4-10 fjerde ledd om nedsettelse eller bortfall av ansvar vil kunne komme til anvendelse hvis opprenskning ikke finner sted, men finner ikke grunn til å vurdere dette nærmere.”

Forsikringsskadenemndas uttalelse om at sikrede pliktet å sikre tomten i medhold av FAL §4-10, men at selskapet likevel ikke var pliktig til å erstatte omkostningene ved sikringen i medhold av FAL §6-4, peker tilsynelatende i retning av at grensen for når en fare er overhengende er forskjellig i de to bestemmelser. Men dette kan ikke være en korrekt måte å lese denne avgjørelsen på. Det nemnda sier er at faren anses som overhengende i medhold av §4-10, men at sikrede ikke får dekket omkostningene ved redningstiltaket etter §6-4 fordi vilkåret om at tiltaket må være ”ekstraordinært” ikke er oppfylt, ikke fordi faren ikke var overhengende.

Selv om dette nok er en juridisk holdbar løsning, er den likevel ikke helt heldig. Sikrede bør ikke pålegges å iverksette redningstiltak i medhold av §4-10, som han ikke kan kreve dekket i medhold av §6-4. Dette vil kunne føre til at sikrede unnlater å iverksette redningstiltak fordi han risikerer å måtte bære utgiftene ved tiltaket selv, og dette vil stride mot et av de uttalte hensynene bak reglene om redningsomkostninger, nemlig

---

³¹ GRUNDT s.275

³² FSN 1924

oppmuntringshensynet. Sikrede skal ikke avstå fra å iverksette et redningstiltak av frykt for selv å bli sittende igjen med regningen. Av denne grunn ville det vært en mye bedre løsning om nemnda hadde sagt at dersom sikrede unnlot å renske opp skråningen, ville dette kunne utgjøre grov uaktsomhet i medhold av FAL §4-9, eller brudd på en sikkerhetsforskrift i medhold av §4-8 (byggeforskriftens krav til sikkerhet for ny bolig var etter den sakkyndiges vurdering ikke oppfylt), fremfor å bruke §4-10, fjerde ledd.

Å si at vurderingen av vilkåret under de to bestemmelser skal foretas ut fra forskjellige kriterier vil, etter min mening, virke kunstig. Dersom lovgiver hadde ønsket en forskjellig grensedragning under disse to bestemmelser, burde dette blitt særskilt kommentert i forarbeidene. Jeg legger derfor til grunn i resten av denne oppgaven at grensen for hva som anses å være en ”overhengende fare” er lik i FAL §§4-10 og 6-4.

Den nedre grense for ”overhengende fare”

For å kunne fastslå den nedre grense for når en fare er ”overhengende”, må uttrykket drøftes nærmere. Spørsmålet blir hvor høy faregraden må være for at faren skal kunne karakteriseres som ”overhengende”. Det er ikke mulig å gi noen uttømmende oppregning av alle momenter som kan være relevante ved vurderingen av faregraden i det enkelte tilfelle, men de to dominerende momenter vil, slik jeg ser det, normalt være sannsynligheten for at forsikringstilfellet kommer til å inntreffe og tidsperspektivet for hvor langt frem i tid forsikringstilfellet som fryktes å inntreffe ligger, altså hvor nært forestående faren er. I den enkelte sak er det ofte ikke noe problem å identifisere momentene, det er avveiningen av disse som er interessant. Da denne avveiningen må bli en konkret og skjønnsmessig helhetsvurdering i det enkelte tilfelle, vil jeg i dette punktet gjennomgå de momenter som gjennom forarbeider, praksis og teori har utpekt seg som særlig relevante.

Lovens angivelse av faregraden er at denne må være ”overhengende”. Rent språklig tilsier dette at kravet er strengt, og lovens ordlyd fører tanken lett inn på at faren må være nært forestående. Det bør, slik jeg tolker uttrykket, foreligge en betydelig sannsynlighetsovervekt for at et forsikringstilfelle vil inntreffe før faren kan klassifiseres som ”overhengende”. En velfungerende definisjon vil, etter min mening, være at faren er

”meget nær forestående” eller ”sterkt truende” slik ”overhengende fare” er definert i en norsk ordbok.³³ Men at en fare er ”overhengende” betyr ikke det samme som at forsikringstilfellet sikkert vil inntreffe. En naturlig tolkning av uttrykket tilsier jo at det må foreligge en viss tvil.

Forarbeidene drøfter hva som ligger i ”overhengende fare” og uttaler:³⁴

”En viss risiko vil det alltid være. Ellers ville det ikke være behov for forsikring. Faren må ha ”fortettet seg” for at vilkåret ”overhengende fare” skal være oppfylt:(...).”

Hva som ligger i dette utsagnet kan synes noe uklart. Man kan i alle fall si det er snakk om en bestemt fare som åpenbarer seg, altså noe vesentlig mer enn den ”normale” faren som foreligger hele tiden. At faren ”fortetter seg” viser jo nærmest tilbake på Selmers definisjon av et forsikringstilfelle.³⁵ Men i denne sammenheng kan ikke dette være noen god sammenligning, da forsikringstilfellet her ennå ikke har inntruffet og vi heller ikke vet sikkert om det vil inntreffe. Eksemplene som er angitt i forarbeidene etter dette utsagnet tyder på at ”overhengende fare” bør være et forholdsvis strengt krav. Jeg leser forarbeidene dit hen at de mener det må være stor sannsynlighetsovervekt for at et forsikringstilfelle vil inntreffe dersom ikke tiltak iverksettes. Det kan for øvrig bemerkes at forarbeidene her viser til Selmers drøftelse av ”overhengende fare”.

Forarbeidene nevner ikke tidsperspektivet eksplisitt, men gir eksempel på to situasjoner som skal falle inn under uttrykket ”overhengende fare”;³⁶ pågående brann med spredning av gnister mot det forsikrede hus, samt skip med lettbederverlig last som har fått motorhavari. Begge disse to eksemplene gjelder tilfeller hvor faren i tid er meget nær forestående. Videre avgrenser forarbeidene mot ordinær skadeforebyggelse. Dette vil jo normalt være situasjoner som *ikke* kan anses nært forestående. Forarbeidene sier derimot

---

³³ KNUDSEN ”Norsk Riksmålsordbok”, bind III, spalte 589

³⁴ NOU 1987:24 s.116

³⁵ SELMER s.271

³⁶ NOU 1987:24 s.116

ikke at det er et ufravikelig krav i seg selv at faren er nært forestående. Slik jeg leser forarbeidene antyder disse at vurderingen av om en fare er ”overhengende” vil være en helhetlig skjønnsvurdering hvor både sannsynligheten for at forsikringstilfellet skal inntreffe, tidsperspektivet og andre momenter vil ha betydning.

Tilsvarende bestemmelse i den svenske lov³⁷ er noe annerledes utformet. Der er ”overhengende fare” byttet ut med ”omedelbart förestående”. Slik jeg leser den svenske bestemmelse, legger denne mer vekt på tidsperspektivet enn den norske bestemmelse. Når den svenske lov bevisst har valgt en annerledes utforming av bestemmelsen enn oss, kan dette tale for at tidsperspektivet etter den norske lov ikke skal være like avgjørende som den svenske lov gir anvisning på.

Eldre domspraksis antyder at dette vilkåret ikke bør være fullt så strengt. I en dom fra Nedenes herredsrett, inntatt i RG 1983 s.1052, var forholdet at en 24 fots trebåt som var utleid havarerte utenfor Danmark. Den ble reddet og brakt på land. Leietager ble arrestert og varetektsfengslet uten at eier av båten(sikrede) fikk vite om dette. Båten ble derfor liggende uten tilsyn i to uker, og ble i løpet av denne tiden utsatt for omfattende tyveri og hærverk. Spørsmålet var om det i løpet av disse to ukene var ”overhengende fare” for hærverk eller tyveri, og at sikrede derfor hadde en plikt til å iverksette tiltak for å hindre dette etter §52 i den gamle forsikringsavtaleloven som tilsvarende nåværende FAL §4-10. I så fall var ikke forsikringsselskapet ansvarlig for kostnadene forbundet med tyveriet og hærverket. I dommen uttales det:

”Etter lova gjeld ansvarsfråskrivninga berre dersom det er ”overhengende fare for at et forsikringstilfelle vil inntre”. Dette er eit svært sterkt uttrykk, som kanskje ikkje bør takast heilt bokstavleg. Men iallfall må det krevjast at faren er alvorlig.”

Retten kom til at vilkåret om faregrad ikke var oppfylt, noe som åpenbart må være det riktige resultatet i denne saken. Men retten synes likevel å legge til grunn at ”overhengende fare” er et sterkere uttrykk enn ”alvorlig fare” og at det mindre sterke uttrykket kanskje bør

---

³⁷ Lov 2005:104, kapittel 4, §7

være nok for å oppfylle vilkåret om faregrad. I denne saken kommer jo ikke spørsmålet på spissen, da retten heller ikke kom til at faren var ”alvorlig”. Men dersom vi endrer litt på faktum, tyder kanskje denne dommen på at retten ville ansett kravet for å være oppfylt dersom faren hadde vært ”alvorlig” uten å være ”overhengende”. Dette ville, etter min mening, åpenbart ikke vært noen god løsning. Konsekvensen av et slikt synspunkt blir jo at man i realiteten senker kravene for når et tiltak skal anses som et redningstiltak i medhold av FAL §6-4.

Selv om dommen er relevant, mener jeg denne dommen ikke kan tillegges noen stor rettskildemessig vekt i dag. Først og fremst fordi dette kun er en herredsrettsdom, dernest har vi jo fått en ny lov med nye forarbeider etter denne dommen. Både loven og forarbeidene legger i stor grad opp til at vilkåret er strengere enn det byrettsdommen antyder, og for så vidt alltid har vært det.

Faregraden er også behandlet i ”Porsangerdommen”, en voldgiftsdom inntatt i ND 1946 s.266:

Et skip, Porsanger, lå ankret opp for reparasjon utenfor tyskernes ubåtbase i Bergen i 1944. De allierte hadde allerede gjennomført to kraftige flyangrep mot basen, og ytterligere flyangrep var ventet. Både sikrede og assurandøren var enige om at fare forelå, og assurandøren krevde flytting av skipet. Det oppsto tvist om utgifter forbundet med flyttingen skulle dekkes av assurandøren som redningstiltak eller ikke. Det som gjorde spørsmålet om faregraden tvilsomt var blant annet den omstendighet at Porsanger lå et stykke unna det man anså som det egentlige mål for de ventede angrep. Men da man regnet med at angrep ville komme i store formasjoner, som i noen grad ville spre sine mål, samt at Porsanger var et stort fartøy som lå ankret opp nær en klynge av tyske krigsskip, fant retten at faren hadde vært så vidt truende at det var rimelig at assurandøren bar omkostningene ved å avverge en skade som han ville blitt ansvarlig for, hvis den hadde inntrådt.

Det rettslige grunnlaget for avgjørelsen var dagjeldende sjøforsikringsplan §36. Vilket her tilsvarer i all hovedsak kravet om ”overhengende fare” i FAL §6-4, jfr. §4-10. Denne

avgjørelsen tilsier at faregraden ikke må være svært høy. Dommen har på dette grunnlag vært kritisert i teorien.³⁸ Slik saksforholdet var måtte først et angrep komme, angrepet måtte være så stort at flyene ville spre sine bomber, og dernest måtte flyene velge ut Porsanger som et alternativt mål. Etter min mening kan neppe faren for dette anses å ha vært ”overhengende”. Dommen har også vært kritisert fordi det gikk lang tid fra tiltaket ble besluttet, og til det ble iverksatt. Dette vil bli drøftet senere.³⁹

Svært mange avgjørelser fra forsikringsskadenemnda vedrørende faregraden, gjelder tilfeller hvor sikrede er frastjålet nøkler. Problemstillingen i disse sakene er om det foreligger ”overhengende fare” for at nøklene skal brukes til innlåsningsstyveri. Tyveri er dekket under tingsskadeforsikringen og skifte av lås kan dermed, i gitte situasjoner, anses som en redningsomkostning for å forhindre et tyveri. De fleste av disse avgjørelsene er svært konkrete, men gir likevel anvisning på en del momenter som er relevante ved vurderingen av faregraden.

Først og fremst vil det være et moment om tyven vet hvor nøkkelen passer. Dersom tyven ikke vet dette, vil faren normalt heller ikke bli karakterisert som overhengende og bytte av lås vil ikke bli erstattet som redningstiltak etter FAL §6-4. Et unntak fra dette blir jo dersom tyven enkelt kan finne ut hvor nøkkelen hører hjemme. Et praktisk eksempel er at nøkler ofte blir frastjålet sammen med andre ting, for eksempel vesker og lommebøker inneholdende legitimasjon med adresse til bopel. I FSN 3822 kommer nemnda med følgende generelle uttalelse:

”En klar forutsetning for at sikrede skal kunne kreve dekning etter denne bestemmelsen, må uansett være at det er sannsynliggjort at tyven, samtidig med at nøklene ble stjålet, også tilegnet seg opplysninger tilstrekkelige til å finne ut hvor nøklene kunne brukes.”

Et annet praktisk eksempel er omhandlet i FSN 5186:

---

³⁸ BRÆKHUS, ”Håndbok i kaskoforsikring”, s.411

³⁹ Se pkt. 2.2.3

Sikredes jakke med nøkler til hytte og hjem ble stjålet i nærheten av hans hytte. Forsikringsskadenemnda antok at det var godt mulig at tyven visste hvor eieren av jakken hadde sin hytte. Videre antok nemnda at tyven også hadde mulighet til å ta en runde i hytteområdet og prøve nøklene i dørlåsene. På denne bakgrunn kom nemnda til at det etter forholdene forelå overhengende fare for innlåsningsstyveri i hytta, og sikrede kunne få dekket omkostningene ved bytte av lås som redningstiltak.

På den annen side la nemnda i denne saken til grunn at siden låsen i hytta ble byttet meget raskt, uten at tyven ville hatt noen mulighet til å låse seg inn, ville han ikke ha hatt mulighet til å finne ut hvor sikrede hadde sin faste bopel. Det forelå derfor ikke overhengende fare for innlåsningsstyveri i sikredes privatbolig, og sikrede kunne ikke kreve dekket omkostningene ved bytte av lås i denne som redningstiltak.

Denne avgjørelsen tilsier altså at man må ta med i betraktningen at en tyv vil kunne gå rundt i området hvor han tror nøkkelen hører hjemme, eksempelvis der den ble stjålet, og prøve den i forskjellige låser. Således er det ikke noe absolutt krav at tyven kjenner nøkkelens tilhørighet.

Det samme må gjelde for bilnøkler.⁴⁰ Alle bilprodusenter utstyrr sine nøkler med logo. Dette tilsier at tap av bilnøkkel i nærheten av der bilen pleier å stå parkert, må anses å utgjøre en ”overhengende fare”. Videre vil nyere biler nærmest uten unntak være utstyrt med fjernstyring av sentrallåsen festet til nøkkelknippet. Dette betyr at en nøkkeltyv lett kan ta seg en runde i området, trykke på fjernkontrollen innimellom og dermed se hvilken bil som ”reagerer”.

Vilkåret om at tyven vet hvor nøkkelen hører hjemme, henger nært sammen med et annet og tilgrensende moment, nemlig den geografiske nærheten. Avstanden mellom der

---

⁴⁰ Se i denne sammenheng FSN 1182.

nøkkelen ble stjålet og der den passer, vil ha betydning for vurderingen av faregraden. FSN 1040 drøfter spørsmålet:

I denne saken ble sikrede frastjålet nøkler til sin leilighet, samt identitetskort, i Oslo. Hun bodde på Lillestrøm. Nemnda kom til at faren for at tyven skulle bruke nøkkelen ved et innbrudd var overhengende og forsikringsselskapet måtte dekke bytte av lås som redningsomkostning.

I to andre avgjørelser fra forsikringsskadenemnda ble sikrede frastjålet husnøkler og identitetsbevis forholdsvis langt sør i Europa.⁴¹ Nemnda kom i disse sakene til at faren for et forsikringstilfelle ikke var overhengende.

Disse tre avgjørelsene viser at nemnda legger til grunn at det må være en geografisk avstand av noe betydning, for at ikke faren skal anses som ”overhengende” utelukkende basert på avstanden. Det vil neppe være riktig å trekke noen bestemt grense for hvor langt unna tyveriet må ha skjedd for at faren for innlåsningstyveri ikke skal anses ”overhengende”. Avgjørelsen vil jo ikke avhenge utelukkende av den geografiske avstand, men vil være en konkret og skjønnsmessig helhetsvurdering hvor også andre opplysninger tyven kan ha fått kjennskap til, eksempelvis gjennom tyveriet, vil kunne ha betydning for vurderingen av faregraden. Slike opplysninger kan være om det er noen verdier han spesielt ønsker på stedet, om sikrede bor alene, om boligen har avsidesliggende beliggenhet, om boligen står mye tom eller lignende. Det er åpenbart at vekten av den geografiske avstand reduseres noe dersom slike spesielle forhold foreligger. Slike opplysninger kan tilsi at sikrede bør kunne kreve å få dekket utbytting av husets låser, selv om tyveriet skjedde i en avstand fra hjemmet som normalt ikke skulle tilsi at dette ville blitt dekket.

Et annet moment som er blitt vektlagt av forsikringsskadenemnda i forbindelse med faregraden, er om tyven tok nøkkelen med hensikt eller om det foreligger andre indikasjoner på at han har til hensikt å bruke den. Et eksempel på en sak hvor dette er blitt vektlagt er FSN 1436:

---

⁴¹ FSN 1058 og FSN 1731

Ved innbrudd i sikredes bolig ble reservenøkklene til sikredes bil stjålet. Nemnda antok at når nøklene ble stjålet ved et innbrudd, måtte det være overhengende fare for at tyvene ved en senere anledning ville bruke disse til å stjele bilen.

Dersom det er åpenbart at tyven stjeler nøkkelen med hensikt, vil dette altså med stor tyngde tale for at tyven vurderer å bruke denne ved et senere innlåsningsstyveri. Dersom tyven tok nøkkelen ved en tilfeldighet, for eksempel stjal en hel veske som også inneholdt nøkler, blir spørsmålet noe mer tvilsomt. Om vesken senere blir funnet med innholdet forholdsvis intakt, men uten nøkler, kan dette tale med styrke for at faren bør anses ”overhengende”.

Tidsforløpet kan også tenkes å ha betydning ved tyveri av nøkler. En tyv som stjeler en nøkkel kan meget vel tenkes å vente på det ”rette øyeblikk” for å benytte seg av den. I FSN 1436 uttalte forsikringsskadenemnda:

”Når nøklene ble stjålet ved innbrudd i sikredes hjem, antar nemnda at det må være overhengende fare for at tyvene ved en senere anledning vil bruke nøklene til å stjele bilen.”

Normalt vil jo tidsforløpet ha betydning i den forstand at dersom det har gått noe tid, er dette et moment som isolert sett tilsier at faregraden ikke lenger vil være ”overhengende”. Nemnda har i denne avgjørelsen likevel antatt at dette ikke nødvendigvis vil være tilfellet i forhold til stjalne nøkler. Selv om noe tid er gått, betyr ikke dette at faren ikke kan anses å være ”overhengende”.

Et sted må likevel grensen gå. Dersom nøkkelen har vært borte svært lenge, vil jo dette tale for at tyven ikke akter å benytte seg av den. I FSN 3822 uttaler nemnda seg om også dette spørsmålet, og det pekes på momenter som har betydning når man skal vurdere hvor lang tid som må ha gått før faren ikke lenger kan karakteriseres som ”overhengende”:

I denne saken skiftet ikke sikrede lås før det var gått mer enn en måned etter tyveriet, og i mellomtiden var ikke nøklene forsøkt brukt. Nemnda mente dette kunne indikere at tyven ikke hadde brukt den første anledning til å benytte seg av nøkkelen. På den annen side ville ikke nemnda utelukke at tyven i et tilfelle som

dette, hvor det var opplyst at det til enhver tid var noen hjemme, ikke hadde funnet noen passende anledning til å bruke nøkkelen, og derfor ventet med dette til et passende tidspunkt, gjerne etter at aktpågivenheten var blitt mindre.

Slik jeg leser nemnda sier de at mer enn en måned vanligvis vil være så lang tid at faren ikke lenger kan anses å være ”overhengende”, men at denne saken er et unntakstilfelle. Her hadde ikke tyven hatt mulighet til å benytte nøkkelen tidligere, og nemnda antok at han da fortsatt kunne vente på en passende anledning og at faren derfor fortsatt måtte anses å være ”overhengende”.

Forsikringsskadenemndas praksis tyder på at avgjørelsen av om en fare er ”overhengende” vil være en konkret og skjønsmessig helhetsvurdering i det enkelte tilfelle. Det synes som om nemnda ikke anser det nødvendig at faren ligger svært nær i tid, men at dette likevel vil være et meget tungtveiende moment i vurderingen.

Vilkåret om ”overhengende fare” har også vært grundig drøftet i teorien. Bull hevder i sin fremstilling:⁴²

”Skal kravet til overhengende fare være oppfylt, må man kreve at faren har forsterket seg på en slik måte at det er nærliggende og stor sannsynlighet for at forsikringstilfellet vil inntreffe, om ikke særskilte tiltak settes i verk. Som oftest vil det i slike tilfelle være en klar tidsmessig nærhet mellom faren og forsikringstilfellet.”

Aunbu drøfter vilkåret inngående og fastslår:⁴³

”Rent faktisk vil kravet innebære at det må være svært stor sannsynlighet for at det skal inntreffe et forsikringstilfelle. Innen forsikringsretten må dette bety at man kan legge til grunn at sannsynligheten for at det vil inntreffe et forsikringstilfelle er så stor at man må regne med at det inntreffer, dersom ikke noe spesielt griper inn i årsakskjeden.”

---

⁴² BULL s.476

⁴³ AUNBU s.19

Nyere juridiske teori synes noenlunde samstemt når det gjelder faregraden; Det kreves noe mer enn den alminnelige fare som foreligger hele tiden, det kreves stor sannsynlighetsovervekt og særskilte holdepunkter for at et forsikringstilfelle er i ferd med å inntreffe. Videre vil tidsaspektet ikke nødvendigvis være avgjørende, men det utgjør i alle fall et tungtveiende moment i vurderingen av om faren er ”overhengende” eller ikke.

De fleste momenter taler altså for at det må være en betydelig sannsynlighetsovervekt for at et bestemt forsikringstilfelle vil inntre, mer enn den alminnelige fare som foreligger hele tiden. Men, i motsetning til Aunbu, kan jeg ikke se at det er nødvendig å gå så langt som å si at sannsynligheten for at det vil inntreffe et forsikringstilfelle må være så stor at man må regne med at det inntreffer, dersom ikke noe spesielt griper inn i årsakskjeden. I uttrykket ”overhengende fare” ligger et visst moment av usikkerhet.

Alle rettskildene peker videre i retning av at tidsmomentet vil være et meget tungtveiende moment når vi skal avgjøre om en fare er ”overhengende” eller ikke. Etter min mening er det åpenbart at jo lenger unna i tid det mulige forsikringstilfellet ligger, jo mer skal det til for å karakterisere en fare som ”overhengende”. Farer som ligger svært langt frem i tid vil man vanskelig kunne karakterisere som overhengende, men utenkelig er det ikke. For at en fare som ligger så langt frem i tid skal kunne karakteriseres som overhengende, må det være et krav om at det er nærmest sikkert at forsikringstilfellet vil inntreffe. Dette vil bli en proporsjonal vurdering; jo lenger tidsrom, jo større må sannsynligheten være for at forsikringstilfellet vil inntreffe om faren skal kunne karakteriseres som ”overhengende”. Rene preventive tiltak som iverksettes uten at noen spesifisert fare foreligger vil aldri oppfylle kravet om ”overhengende fare”. Jeg tenker mer på tilfellene hvor en spesifikk fare har materialisert seg og er i ferd med å skape et forsikringstilfelle, selv om dette ligger et stykke frem i tid. Dette kan kanskje best forklares med et eksempel:

Dersom et hus ligger utsatt til for snøskred, vil tiltak for å hindre skred på generell basis ikke kunne dekkes som redningsomkostninger. Men dersom sikrede vet sikkert at et snøskred vil gå, eksempelvis fordi en stor mengde snø allerede har samlet seg over hans bolig, vil faren måtte anses å være overhengende og tiltak for

å motvirke dette skredet vil kunne dekkes som en redningsomkostning selv om vi vet skredet ikke vil gå før til våren når snøen begynner å smelte.

Enkelte forfattere har hevdet at kravet om overhengende fare normalt må innebære at faren også må være ”akutt”.⁴⁴ Ut fra det som er sagt over, mener jeg at dette ikke kan stilles opp som eget vilkår, selv om det selvfølgelig vil være et tungtveiende argument.

2.2.3 Tidspunktet for vurderingen av om en fare er ”overhengende”

En naturlig forståelse av FAL §4-10 tilsier at vurderingen av om en fare er ”overhengende” eller ikke, må gjøres før et eventuelt forsikringstilfelle inntreffer. Den etterfølgende utvikling skal altså ikke tas med i vurderingen når man i ettertid skal avgjøre om omkostningene ved tiltaket skal dekkes under FAL §6-4 eller ikke. Dette tilsier at dersom man utfører et tiltak i redningshensikt før faren blir overhengende, vil man ikke få tiltaket dekket som redningstiltak selv om faren senere materialiserer seg. Og motsatt, dersom man utfører et tiltak i redningshensikt etter at faren er blitt overhengende, vil man få tiltaket dekket som redningstiltak selv om det i ettertid viser seg at forsikringstilfellet likevel ikke inntruffet.

Problemstillingen som i denne sammenheng reiser seg, er på hvilket tidspunkt vurderingen av faregraden skal foretas dersom det går tid fra beslutning om iverksettelse fattes og til tiltaket faktisk iverksettes. Problemstillingen er praktisk i de tilfeller hvor tiltaket krever forberedelser før det kan iverksettes, og faregraden i løpet av denne tiden forandrer seg. Skal man da legge til grunn faregraden slik den var på det tidspunkt beslutningen om iverksettelse av tiltaket ble fattet, eller slik den var på det tidspunkt tiltaket faktisk ble iverksatt? Eller bør vurderingen være en fortløpende vurdering fra beslutningen blir fattet og til tiltaket faktisk blir iverksatt?

En naturlig tolkning av lovteksten tilsier at vurderingen av om faren er overhengende må være en fortløpende vurdering. Det stilles som krav at faren ”er” overhengende. Dette tilsier at dersom faren opphører å være overhengende, bør sikrede heller ikke ha noen rett

---

⁴⁴ BRYNILDSEN s.157

til å fortsette med forberedelser til eller gjennomføringen av redningstiltak dersom han ønsker omkostningene ved dette dekket.

Dette spørsmålet er blitt reist i forbindelse med ”Porsangerdommen”.⁴⁵

Porsanger lå ankret opp for reparasjon like utenfor tyskernes ubåtbase i Bergen i 1944. Det var fare for at basen skulle bli bombet og skipet dermed skadet. Det ble besluttet å flytte skipet. Av årsaker som ikke kunne bebreides noen, gikk det mer enn en måned fra beslutningen ble tatt og til skipet ble flyttet.

Spørsmålet som er interessant i denne forbindelsen er når farevurderingen skulle vært endelig avgjort. Selv om man kan være uenig i vurderingen av om faregraden var høy nok, synes voldgiftsretten i alle fall å ha lagt til grunn at det ikke fremsto som om faren var blitt mindre i løpet av perioden fra beslutningen om flytting ble fattet og til flytting faktisk ble iverksatt, mer enn en måned senere. Voldgiftsretten uttalte på s. 271:

”Faresituasjonen hadde ikke forandret seg etter hva man her forsto, selv om angrepene ikke ble gjentatt etter den 29. oktober. Så lenge U-båtbunkerne ennå var brukbare, følte man seg overbevist om at det kunne ventes nye angrep.”

Voldgiftsretten tar derimot ikke stilling til om dette er et vilkår for at tiltaket skal anses som et redningstiltak. Men, slik jeg leser avgjørelsen, legger voldgiftsretten i alle fall til grunn at faren måtte være overhengende på tidspunktet når tiltaket blir iverksatt. Og det har aldri vært betvilt at faren må være overhengende på tidspunktet når tiltaket ble besluttet. Dersom vi legger dette til grunn, må farevurderingen bli en fortløpende vurdering og tiltaket burde vært avlyst om faren ikke lenger kunne anses å være ”overhengende” når tiltaket skulle iverksettes.

Men hva dersom vi endrer litt på faktum og sier at faren opphørte å være overhengende i løpet av perioden? Den åpenbare følge ville jo vært at flyttingen av skipet ikke kunne vært igangsatt for selskapets regning. Men hva med de kostnadskrevende forberedelser som allerede var iverksatt? Rederiet måtte jo før flytting kunne iverksettes både skaffe ny

---

⁴⁵ Se også pkt. 2.2.2

opplagsplass til skipet, samt få laget nye fortøyningsfester. Ville utgifter som allerede hadde påløpt til dette, før faren ”opphørte” å være overhengende, måtte dekkes av selskapet? Slike kostnader må anses å ha påløpt i forbindelse med et redningstiltak mens faren fortsatt var ”overhengende”. Kostnader pådratt før faregraden synker, oppfyller i seg selv derfor alle vilkår som redningstiltak og bør dekkes som dette. De ble tross alt pådratt i selskapets interesse.

Alle gode grunner tilsier at dersom det går et lengre tidsrom fra et tiltak besluttet og til det iverksettes, kan man ikke legge til grunn tidspunktet når beslutningen ble fattet. Man må legge til grunn en fortløpende vurdering fra tidspunktet når beslutningen om iverksettelse fattes og til faktisk iverksettelse av tiltaket. Det bør være åpenbart at et tiltak ikke kan iverksettes dersom faren har endret seg, og at forberedelser til tiltaket må avbrytes så snart faregraden skulle endre seg. Dette vil for så vidt også følge av den alminnelige lojalitetsplikten sikrede har ovenfor selskapet.

2.2.4 Skal vurderingen av vilkåret være subjektiv eller objektiv?

En annen problemstilling som reiser seg i forbindelse med vilkåret om ”overhengende fare” er om vurderingen av vilkåret skal være subjektiv eller objektiv. Skal situasjonen vurderes slik den som iverksatte tiltaket oppfattet den der og da, eller skal det foretas en objektiv vurdering av situasjonen i ettertid? Problemstillingen blir særlig aktuell i tilfeller med såkalt ”innbilt fare”, altså at sikrede tror faren er overhengende, uten at den i realiteten er det.

En naturlig tolkning av lovens ordlyd peker i retning av at vurderingen skal være objektiv. Bestemmelsen lyder: ”Er det overhengende fare(...)”. Ordet ”er” leder tankene hen til at faren faktisk må være overhengende, altså en objektiv vurdering.

Dette spørsmålet er imidlertid kommentert i forarbeidenes redegjørelse for gjeldende rett under den tidligere lov;⁴⁶

”Hvis sikrede feilbedømmer situasjonen – en lite kritisk situasjon oppfattes som en ”overhengende fare” – må man antagelig falle tilbake på det alminnelige forsikringsrettslige prinsipp om at sikrede ikke skal tape sine rettigheter i forhold til forsikringsselskapet ved at han utviser simpel uaktsomhet på et område hvor han ikke uttrykkelig er pålagt en spesifisert handleplikt. Sikrede bør altså bedømmes etter sine subjektive forutsetninger, med mindre feilbedømmelsen er grovt uaktsom.”

Lovutvalget mente, som tidligere nevnt, ikke å gjøre noen innholdsmessig endring i forhold til gjeldende rett vedrørende dette vilkåret.⁴⁷ Forarbeidene legger altså til grunn at faregraden skal bedømmes subjektivt så lenge en feilbedømmelse ikke er grovt uaktsom.

Dette er et spørsmål som reiser seg også på andre områder, det finnes tre dommer fra sjørettens område som gjelder tilsvarende problemstilling i forbindelse med bergelønn,⁴⁸ og som for så vidt er relevante. Men da bergingsreglene har en noe annen begrunnelse enn FAL §6-4, de legger mer vekt på oppmuntringshensynet enn det skadeforebyggende aspektet, samt at dommene i resultat spriker og ikke gir noen entydig løsning på problemet, antar jeg at de ikke kan tillegges noen stor vekt ved tolkningen av FAL §6-4. Videre er det også et poeng at forarbeidene eksplisitt legger opp til en annen løsning enn det som forfektes i flertallet av disse dommene.

I teorien er spørsmålet blitt drøftet av Selmer som, i tråd med forarbeidene, hevder:⁴⁹

”Sikrede bør altså bedømmes etter sine subjektive forutsetninger, med mindre hans feilbedømmelse var grovt uaktsom. Og han bør ha en god margin for feilbedømmelse, fordi han jo – subjektivt sett – trodde at forsikringsgjenstanden var

---

⁴⁶ NOU 1987:24 s.117

⁴⁷ NOU 1987:24 s.123

⁴⁸ Rt.1996 s.907, Rt.1999 s.74 og Rt.2004 s.1909

⁴⁹ SELMER s.330

i ”overhengende fare”, og derfor kanskje ikke ga seg den tilstrekkelige tid til overveielse.”

Rimelighetsbetraktninger taler med styrke for samme løsning. I en ofte stresset situasjon, skal ikke sikrede risikere å måtte sitte igjen med regningen for et ”redningstiltak” bare fordi han misoppfattet situasjonen. Sikrede iverksatte jo tiltaket i selskapets interesse ut fra den tro at overhengende fare virkelig forelå.

Den naturlige tolkningen av lovens ordlyd må her veies mot alle de andre rettskildene. Selv om lovens ordlyd i utgangspunktet taler for at faregraden skal vurderes objektivt, må dette vike når vi ser forarbeidenes uttalelser vedrørende spørsmålet kombinert med hensynene bak bestemmelsen og den juridiske teori.

2.3 Skaden man ønsker å unngå må falle inn under forsikringens dekningsfelt

Dette vilkåret reiser flere problemstillinger; hva omfatter forsikringen, hvilke virkninger har regelens preseptoriske karakter i denne sammenheng, samt sikredes subjektive forhold.

2.3.1 Hva omfatter forsikringen?

Det er et vilkår for å kunne klassifisere et tiltak som et redningstiltak i medhold av FAL §6-4 at man må søke å avverge eller begrense et tap ”som er omfattet av forsikringen”. Videre er det et krav i medhold av FAL §4-10 at det må være fare for at et ”forsikringstilfelle” skal inntreffe, eller det må allerede ha inntruffet. Begge disse kravene gjelder altså forsikringens primærdekningsfelt, og at skaden eller tapet man ønsker å unngå må falle inn under dette. Problemstillingen blir da å avgjøre hva dekningsfeltet omfatter.

Loven eller forarbeidene har ingen definisjon av uttrykket ”forsikringstilfelle”. Grunnen til dette er at ”forsikringstilfelle” ikke nødvendigvis vil bety det samme alle steder hvor forsikringsavtaleloven bruker uttrykket. Normalt reserveres uttrykket ”forsikringstilfelle”

for de tilfeller forsikringen faktisk dekker, men dette vil jo i relasjon til denne bestemmelsen ikke være helt treffende fordi vurderingen av om faren er overhengende jo skal være subjektiv.⁵⁰ Dette tilsier at ”forsikringstilfelle” også må anvendes i de tilfeller der situasjonen for den som iverksatte tiltaket fremsto som et ”forsikringstilfelle”, selv om dette i ettertid skulle vise seg å ikke være korrekt. Heller ikke Norsk Sjøforsikringsplan definerer ”havari” som vil være tilsvarende uttrykk her. Grunnen til dette er den samme, heller ikke her vil uttrykket nødvendigvis bety det samme i relasjon til de forskjellige bestemmelser.⁵¹

Hva forsikringen omfatter, må bestemmes ut fra hvordan den enkelte forsikringsavtale er utformet. Forsikringsselskapene vil normalt selv utforme sine egne forsikringsvilkår, begrunnelsen for dette er den alminnelige kontraktsfriheten i samfunnet. Omfanget av dekningsfeltet er heller ikke regulert i forsikringsavtaleloven. Dersom det potensielle forsikringstilfellet ikke er dekket av forsikringens primærdekningsfelt, vil derfor ikke tiltak for å avverge dette kunne anses å være et redningstiltak i medhold av FAL §6-4.

Videre må jo også forsikringstilfellet inntre innenfor ansvarsperioden. Dersom forsikringstilfellet inntre før forsikringen trer i kraft, eller etter at den er avsluttet, faller også ansvaret utenfor forsikringen. Forsikringsselskapet vil heller ikke da hefte, og har ingen interesse av å dekke redningsomkostningene.

I 1998 fikk vi en Høyesterettsdom som tilsynelatende omhandlet dette spørsmålet.⁵² Dommen er normalt drøftet under synspunktet at den potensielle skaden man ønsker å unngå må falle inn under forsikringens dekningsfelt, og jeg velger derfor å drøfte den her. Men som vi skal se, er det ikke sikkert dette er den beste synsvinkelen. Sakens fakta er kort fortalt:

---

⁵⁰ Se pkt. 2.2.4

⁵¹ Se motivene til NSPI 1996, §1-1

⁵² Rt.1998 s.425

Et anlegg som drev med oppdrett av smolt(fiskeyngel) kom den 7. februar 1994 i en kritisk situasjon. Bassengene smolten levde i ble ubrukelige grunnet mangelfull vanntilførsel og smolten ville dødd dersom man ikke hadde foretatt seg noe. Sikrede valgte derfor, i samråd med forsikringsselskapet, å flytte smolten til et annet anlegg. Her oppbevarte man smolten frem til juli 1994. På dette tidspunkt ble smolten flyttet tilbake til sitt opprinnelige anlegg. Smolten vokste mye mindre i perioden fra februar 1994 til juli 1994 enn den normalt ville gjort grunnet dårligere betingelser i det ”nye” anlegg. Det var uomtvistet i saken at det opprinnelige oppdrettsanlegg var ubrukelig i hele denne perioden. Man kunne ikke flyttet smolten tilbake, ei heller startet oppdrett av ny smolt der.

Eieren av oppdrettsanlegget var forsikret mot fiskedød (smoltens verdi på ”dødstidspunktet”), men ikke mot avbruddstap eller tap i fremtidig inntekt som følge av at smolten ville fortsatt å vokse og dermed blitt mer verdifull. Eieren krevde dekket som redningsomkostning både utgiftene til flytting av smolten og tapet han hadde lidt ved at smolten vokste mindre i det midlertidige anlegg. Omkostningene til flytting ble dekket av selskapet, men de nektet å dekke den manglende vekst.

Det er ikke helt lett å få klarhet i resonnementet i dommen. Førstevoterende åpner med å slå fast at tilveksttap er noe som etter omstendighetene kan kreves erstattet som en redningsomkostning i medhold av FAL §6-4. Deretter slår han fast at dette vil bero dels på forsikringsdekningens omfang, og dels på hva som er årsaken til produksjonstapet. Han uttaler så videre at omtrent all smolt ville dødd om tiltaket var unnlatt, og at fremtidig tilvekst i så fall ikke ville blitt erstattet. Avslutningsvis slår førstevoterende fast at det ikke ville vært mulig å starte ny produksjon i anlegget før i juli 1994, og at også dette avbruddstapet var uforsikret.

Uten noen videre drøftelse konkluderer så førstevoterende med at tap av denne uforsikrede tilveksten ikke kan kreves dekket som redningsomkostning etter forsikringsavtaleloven §6-4. Førstevoterende finner det avgjørende at lojalitetsplikten i FAL §4-10 medfører at Otterøysmolt pliktet å medvirke til den redningshandlingen som ble gjennomført. Det er åpenbart at Høyesteretts uttalelse innledningsvis om forsikringsdekningens omfang viser tilbake på vilkåret i FAL §6-4 om at tapet man ønsker å unngå må falle inn under forsikringens dekningsfelt. Videre må uttalelsen vedrørende årsaken til produksjonstapet ses på som en henvisning til kravet om årsakssammenheng mellom tapet og redningstiltaket.

Slik jeg leser dommen, synes det som om Høyesterett avslår å dekke tiltakene som redningsomkostninger med den begrunnelse at tilveksten ikke er forsikret, og derfor faller utenfor det dekningsfelt som var avtalt i forsikringsavtalen. Tap utover smoltens verdi på død tidspunktet var ikke forsikret, og kunne da heller ikke kreves dekket som en redningsomkostning. Videre forelå jo heller ikke noen avbruddsforsikring. Dersom smolten ikke hadde blitt reddet ville eieren av anlegget uansett ikke kunne startet opp ny oppdrett av smolt der før juli 1994, da anlegget jo var ubrukelig frem til dette. Også på dette grunnlag synes Høyesterett å legge til grunn at verdien man krever erstattet er en uforsikret verdi som derfor ikke skal erstattes.

Hans Jacob Bull kritiserer dommen kraftig.⁵³ Det hevdes at Høyesterett har misforstått hele ideen bak redningsomkostningsreglene. Han hevder at det er uten betydning at den interessen som ofres er uforsikret, og at det er den interessen som skal reddes som må være dekket under forsikringens primærdekning. Dette er jo åpenbart riktig. Videre hevder Bull at det er vanskelig å skjønne at sikre som et utslag av lojalitetsplikt skal ha plikt til å medvirke til et redningstiltak som påfører ham et tap uten at han skal ha krav på noen form for erstatning. Det hevdes derfor at dommen er gal, og burde vært avgjort med motsatt resultat.

---

⁵³ BULL s.478

Advokat Knut Langfeldt i Vesta Forsikring AS har vært forholdsvis kritisk til de synspunkter Bull hevder. Hovedinnvendingen mot Bulls kritikk av dommen er at den forutsetter at redningstiltaket har påført sikrede et tap som selskapet nekter å erstatte. Dette hevdes å være feil. Det hevdes at det er et grunnleggende krav om at det må være faktisk årsakssammenheng mellom redningshandlingen og tapet som kreves erstattet. Dette kravet var ikke oppfylt for tilveksttapets vedkommende, fordi redningen av smolten ikke medførte noen endring av tilvekstforholdene.

Det er blitt hevdet fra Vestas side at det ville være helt feil å sammenligne situasjonen etter redning med hva situasjonen ville vært ved ordinær drift slik Bull synes å legge til grunn. Tapet av tilvekst var ikke forårsaket av redningsaksjonen, det ville inntruffet uansett om redningstiltaket var blitt unnlatt og fisken hadde dødd eller om tiltaket ble iverksatt, og det kunne derfor ikke kreves dekket i medhold av §6-4. Ordinær drift var ikke noe alternativ så lenge vanntilførselen ikke fungerte tilfredsstillende, og ny drift kunne da uansett ikke vært igangsatt før smolten ble flyttet tilbake i juli 1994. Et slikt synspunkt forutsetter jo at Høyesteretts bemerkning om at det overhodet ikke synes å ha blitt vurdert å igangsette ny produksjon straks på et annet anlegg faktisk er korrekt. Jeg legger dette til grunn.

Rent personlig må jeg si jeg har sans for synspunktet om at tapet ville inntruffet uansett om redningstiltaket var blitt unnlatt og fisken hadde dødd eller om tiltaket ble iverksatt, og at tapet derfor ikke kunne vært krevd dekket i medhold av §6-4 uansett. Men dette medfører etter min mening at dommen må ses under synsvinkelen at tapet uansett ikke kunne vært unngått,⁵⁴ og ikke under synsvinkelen at tapet faller utenfor forsikringens dekning. Spørsmålet blir jo da om tilveksten var utsatt for en særskilt fare, som ville ha medført at den var fortapt uansett hvordan det gikk med smolten. Med de forutsetningene Høyesterett legger til grunn, synes det som om smolten uten problem kunne reddes, men at tilveksten uansett var fortapt. Dette vil da utgjøre en særfare som forsikringsselskapet ikke hefter for.

---

⁵⁴ Se pkt. 2.4

Jeg mener på denne bakgrunn at Høyesterett kommer til riktig resultat, men at begrunnelsen i beste fall er uklar. Høyesteretts uttalelser om ”den uforsikrede tilveksten” må, som Bull hevder, i sin enkle form være gal.

Vilkåret om at tiltaket må søke å avverge eller begrense et tap ”som er omfattet av forsikringen” har også vært drøftet i teorien. Teorien har i stor grad bare fulgt opp uttalelsene som er gitt i forarbeidene på dette punkt.⁵⁵

Hensynene bak regelen tilsier at dersom forsikringen ikke dekker det tap som er i ferd med å oppstå, skal selvfølgelig heller ikke selskapet dekke de omkostninger som oppstår ved tiltak for å avverge tapet. Sett fra selskapets synspunkt, er jo den viktigste begrunnelsen for denne bestemmelsen at de uansett ville måttet bære tapet, og at et redningstiltak normalt vil føre til en lavere total kostnad. Redningsomkostningene bør av denne grunn dekkes av den eller de som må bære tapet ved en eventuell skade. Redningstiltaket gjøres jo i disses interesse, ikke i selskapets.

Som en oppsummering kan man altså si at det kreves at den skade eller det tap som risikerer å oppstå dersom ikke redningstiltak iverksettes, må være dekket av forsikringens primærdekningsfelt. Dette betyr at årsaken til skaden må falle innenfor farefeltet, det økonomiske tapet må falle innenfor tapsfeltet, samt at forsikringstilfellet må inntreffe mens forsikringen løper.

2.3.2 Regelens preseptoriske karakter

Normalt er ikke spørsmålet om dekning av redningstiltak nevnt i forsikringsavtalen mellom partene. Grunnen til dette er jo at et redningstiltak vil være ikke bare i sikredes, men også i selskapets interesse. Når redningstiltak er lovens hovedregel, og et slikt tiltak vil være i begge parter interesse, blir det derfor ikke nødvendig å slå dette fast.

---

⁵⁵ Se eksempelvis BULL s.477

Vi må i denne anledning huske at selskapet står fritt til selv å fastsette dekningsfeltet i forsikringer de tilbyr. Problemet blir at lovens regulering av vilkårene er preseptorisk, mens dekningsfeltet ikke er det. Spørsmålet blir da hvilken virkning lovens preseptoriske karakter får dersom et selskap i dekningsfeltet unntar redningsomkostninger fra dekning eller dersom et selskap utvider sine vilkår slik at redningstiltak anses som en del av primærdekningen. Sistnevnte tilfelle blir aktuelt fordi selskapene da vil oppnå en del fordeler på bekostning av sikrede. En slik utvidelse av primærdekningen vil medføre at vi ikke lenger står ovenfor et redningstiltak, men et vanlig forsikringstilfelle. Konsekvensen av dette blir at de ordinære bestemmelsene om egenandel og forsikringssum vil komme til anvendelse.

Utgangspunktet må være lovens ordlyd. FAL §1-3, første ledd lyder:

”Når ikke annet er sagt, kan bestemmelsene i del A ikke fravikes til skade for den som utleder rett mot selskapet av forsikringsavtalen.”

Loven gir altså et tvingende vern av sikrede i skadeforsikring, men likevel kan det lages avtaler som stiller forsikringstager i en gunstigere posisjon enn om lovens løsninger skulle vært fulgt. Bestemmelsen er meget ”forbrukervennlig”, og har som overordnet mål å beskytte den presumptivt svake part i en forsikringsavtale. Dette må, etter min mening, være et tungtveiende tolkningsmoment også under denne problemstillingen, selv om reguleringen av dekningsfeltet ikke er direkte omfattet av §1-3.

Forarbeidene tar opp problemstillingen:⁵⁶

”Når det gjelder reglene om dekningsomfanget, bør det imidlertid fortsatt være full avtalefrihet også i forbrukerforsikringen. Det er først og fremst her selskapenes produktutvikling skjer, i en konkurranse som har vist seg å være til forbrukernes beste. En tvingende forsikringsavtalelovgivning bør nøye seg med å fastlegge rammebetingelsene for denne konkurransen. Bare på spesielle livsområder – f eks i

---

⁵⁶ NOU 1987:24 s.35

forbindelse med naturskader og trafikkrisiko – kan det være naturlig å gi tvingende regler om omfanget av den forsikringsdekning som skal tilbys allmennheten.”

Dette er imidlertid en generell uttalelse vedrørende lovens fravikelighet, og det er ingen konkrete holdepunkter for å hevde at FAL §6-4 skal anses å være et slikt spesielt livsområde. Men lovgiver har i §6-4, etter grundige overveielser, oppstilt en ulovfestet tilleggsdekning i alle forsikringer. Det å pålegge forsikringsselskapene en slik tilleggsdekning er et stort skritt å ta, i seg selv bør slikt kanskje bare gjøres på spesielle livsområder, noe som kan tale for at man ikke skal se bort fra at man også på dette området bør følge løsningen forarbeidene forfekter.

Videre har forarbeidene også eksplisitte uttalelser om lovens fravikelighet i forhold til FAL §6-4.⁵⁷

”Prinsippet om ansvar for redningsomkostninger er i selskapets egen interesse. Det må kunne forutsettes at redningstiltak vanligvis reduserer selskapets ansvar.

Reglene om selskapets ansvar for redningsomkostninger bør derfor som utgangspunkt være ufravikelige.”

Det er jo åpenbart at selskapene, gjennom dekningsfeltet, ikke enkelt bør kunne avtale seg vekk fra bestemmelsen til skade for forbruker. Dette ville undergrave store deler av bestemmelsens betydning og vil stride mot noe av grunntanken med loven, nemlig at den skal beskytte den presumptivt svake part i avtaleforholdet. Men selvfølgelig kan det avtales løsninger som totalt sett er bedre for sikrede, og dette vil da også oppfylle forarbeidenes intensjon om produktutvikling til forbrukernes beste.

Den ene situasjonen, at selskapet i dekningsfeltet unntar redningsomkostninger fra dekning, kom opp i FSN 2265:

Selskapet dekket i følge vilkårene bare ”direkte skade ved innbrudd”, utskifting av låser ved frastjalne nøkler var særskilt unntatt dekning. Dette vilkåret ble ikke kommentert av nemndas flertall, som fastslo at alle vilkår for redningsomkostninger

---

⁵⁷ NOU 1987:24 s.124

forelå og derfor uttalte at utgiftene til bytte av lås burde dekkes av forsikringsselskapet som redningsomkostninger.

Selv om det ikke uttales eksplisitt i avgjørelsen, kan den neppe ses som noe annet enn et klart signal til selskapene om at vilkår som fratar sikrede retten til å få dekket redningsomkostninger må vike.

Den andre situasjonen, at et selskap utvider sine vilkår slik at redningstiltak anses som en del av primærdekningen, har så vidt jeg kan se ikke vært oppe til avgjørelse. Det er et uavklart spørsmål hvordan denne problemstillingen bør løses. Det som er åpenbart, sett på bakgrunn av FSN 2265, rimelighetsbetraktninger og FAL's sterke beskyttelse av den presumptivt svake part i forsikringsavtalen, er at et forsikringsselskap ikke kan bruke dekningsfeltet til bevisst å undergrave §6-4. På den annen side bør det være like klart at et forsikringsselskap, sett på bakgrunn av at de må være konkurransedyktige og skal drive produktutvikling til kundenes beste, gjennom en utvidelse av dekningsfeltet må kunne gi en bedre dekning enn lovens preseptoriske løsning.

Rent personlig mener jeg FAL §6-4 bør anses som en slags "minstestandard", i tråd med lovens alminnelige løsning i §1-3. Dersom selskapet utvider sine vilkår slik at redningstiltak anses som en del av primærdekningen må vi se om sikrede i sum kommer økonomisk dårligere ut enn ved å bruke lovens hovedregel i det enkelte tilfellet. I så fall bør ikke et slikt vilkår kunne stå seg. Løsningen bør da heller bli at man skal følge forsikringsavtalelovens utgangspunkt og sette avtalens vilkår til side.

For å konkretisere mitt synspunkt vil jeg stille opp følgende eksempel: Et forsikringsselskap utvider sitt primærdekningsfelt til også å omfatte utgifter forbundet med redningstiltak. Dette kan medføre både fordeler og ulemper for sikrede. Fordelene kan være at sikrede er sikret å få tiltak dekket og kanskje at han også får dekket tiltak ut over lovens minstekrav. Ulempene kan eksempelvis bestå i at sikrede må betale egenandel, at sikrede ved mislykkede tiltak ikke får erstatning utover forsikringssummen, samt at

innskrenkninger i forsikringen kommer til anvendelse. Det er ikke vanskelig å tenke seg at slike ulemper i enkelttilfeller kan medføre en betydelig økonomisk belastning for sikrede.

Man kan komme med flere innvendinger mot synspunktet om en minstestandard. Først og fremst at dette vil innebære at man "fryser" dekningsfeltet. Jeg ser det ikke slik. Tanken om en minstestandard tilsier jo at forsikringsselskapene kan gi en bedre dekning en lovens deklarasjon tilsier. Sett på bakgrunn av uttalelser i forarbeidene og hensikten med bestemmelsen taler ingenting for at selskapene skal få lov til å gi en forsikringsdekning som generelt er dårligere enn lovens hovedregel.

Videre kan man jo også innvende at en vilkårsregulering som generelt er bedre enn lovens utgangspunkt, men som i enkelttilfeller kan slå uheldig ut, også vil rammes. Det kan hevdes at når reguleringen er til beste for det store flertall, bør ikke de få tilfellene hvor reguleringen fører til uheldig resultat stå i veien for en slik regel. Jeg mener her vi må kunne trekke inn hensikten bak FAL §1-3, nemlig å beskytte den presumptivt svake part i forsikringsavtalen. På denne bakgrunn mener jeg at forsikringsselskapene også her gjerne kan gi en bedre dekning en lovens utgangspunkt, men dersom dette slår uheldig ut og sikrede i sum kommer dårligere ut, må reguleringen vike for lovens utgangspunkt i det enkelte tilfelle.

2.3.3 Sikredes subjektive forhold

Normalt skal en forsikringsutbetaling settes ned eller falle helt bort dersom sikrede, eller noen sikrede skal identifiseres med, grovt uaktsomt eller forsettlig fremkaller forsikringstilfellet eller uaktsomt overtrer en sikkerhetsforskrift.⁵⁸ En problemstilling som reiser seg når vi spør om forsikringstilfellet er dekket av forsikringen, er om dette også betyr at sikrede skal ha avkortning i dekningen av utgifter til redningstiltak, dersom han av disse grunner ikke ville fått full erstatning under primærdekningen. Et annet spørsmål blir hvor stor avkortningen i så fall skal være.

---

⁵⁸ Se FAL §§4-8 og 4-9

Et eksempel som illustrerer denne problemstillingen kan være den sikrede som grovt uaktsomt glemmer en kjele på komfyren. Dette forårsaker brann. Sikrede oppdager dette og iverksetter tiltak for å slukke brannen. Dersom huset hadde brent ned, ville sikrede fått hel eller delvis avkortning i erstatningen. Skal det foretas en tilsvarende avkortning i selskapets dekning av utgiftene forbundet med å slukke brannen før den sprer seg til resten av huset?

FAL §6-4 slår fast at redningstiltaket må ha til hensikt å hindre ”et tap som faller inn under forsikringen”. Slik jeg leser dette uttrykket favner det videre enn at forsikringstilfellet som er i ferd med å inntreffe bare må falle inn under forsikringens dekningsfelt. Selv om forsikringstilfellet i seg selv er av en art som ligger innenfor dekningsfeltet, faller likevel tapet i disse situasjoner helt eller delvis utenfor forsikringen dersom det ville blitt avkortning under primærdekningen. Dette medfører at dersom sikrede fremkaller forsikringstilfellet grovt uaktsomt eller forsettlig eller uaktsomt overtrer en sikkerhetsforskrift, og derfor ikke har krav på full erstatning under primærdekningen, vil tapet heller ikke være et ”tap som faller inn under forsikringen”.

Det foreligger ingen dommer vedrørende dette spørsmålet, men en sak fra forsikringsskadenemnda er interessant. I FSN 1013 synes nemnda å forutsette at dersom sikredes handling hadde blitt ansett for å være grovt uaktsom, ville ikke dette vært et ”tap som faller inn under forsikringen”. Da ville selskapet heller ikke vært ansvarlig for å dekke utgiftene til et redningstiltak for å avverge faren:

”Sikrede oppdaget plutselig en stor tykk trosse like foran båten. Han slo da full revers. Det kom sjø inn og skadet motoren. Var skaden å anse som ”redningsomkostning”?

NEMNDA bemerket at selskapet svarte for skade ved ”støtning mot annet fartøy, fast eller flytende gjenstand.” Sikredes manøver var for å unngå dette og manøveren måtte anses som et redningstiltak. Nemnda forutsatte direkte

sammenheng mellom manøveren og skaden. Med mindre sikrede var grovt uaktsom, ville selskapet være direkte ansvarlig. (...)”

Selskapet synes her å forutsette at dersom vilkårene i FAL §4-9, grov uaktsomhet, er oppfylt vil dette medføre at sikrede ikke kan kreve redningsomkostningene dekket fullt ut.

Spørsmålet om dekningen av redningsomkostninger skal settes ned dersom faren kan føres tilbake til forhold på sikredes side har også vært drøftet i teorien.⁵⁹ Det konkluderes her med at:

”(...) selskapene i prinsippet kan redusere erstatningen av redningsomkostninger delvis der faren (...) skyldes sikrede selv.”

Spørsmålet om dekningen kan falle helt bort er drøftet av Arntzen som konkluderer:⁶⁰

”En sikret som forsettlig har fremkalt faren, og som deretter kommer på bedre tanker og pådrar seg utgifter og omkostninger under redningsforsøkene, vil således ikke kunne kreve disse dekket av selskapet (...). Dette gjelder selv om redningsaksjonen medfører det forønskede resultat.”

Rimelighetsbetraktninger tilsier også at det skal avkortes helt eller delvis i dekningen av redningstiltakene dersom sikrede er noe å bebreide for situasjonen som har oppstått. Først og fremst fordi dette vil virke skadeforebyggende. Bestemmelsene i FAL §§4-8 og 4-9 er jo laget ut fra den tankegang at dersom sikrede risikerer å ikke få dekket skaden under forsikringen fordi han har opptrådt uaktsomt, vil hans opptreden bli mer aktpågivende. De samme hensyn taler jo med styrke for en tilsvarende avkortning i dekningen av redningstiltakene. Videre vil en slik tolkning også følge av regelens begrunnelse; selskapet skal jo bare dekke redningsomkostninger dersom selskapet ellers måtte ha dekket primærskaden. Dersom sikrede måtte ha dekket en eventuell skade selv, bør han da også svare for redningsomkostningene.

---

⁵⁹ AUNBU s.56.

⁶⁰ ARNTZEN, ”TfR” s.150

Det har videre vært reist spørsmål om hvordan en delvis avkortning bør utmåles. En løsning som foreslås er:⁶¹

”En naturlig løsning vil da være at selskapets ansvar for redningsomkostningene i slike tilfelle blir knyttet til hvilket ansvar selskapet ville hatt om forsikringstilfellet hadde inntruffet.”

Dette synes å være en naturlig og god løsning. De samme momenter vil være avgjørende i begge tilfeller. Ingen tungtveiende momenter taler mot at avkortning her ikke kan skje etter de samme prinsipper. Snarere tvert i mot taler preventive hensyn nettopp for en slik løsning.

Den norske loven og forarbeidene gir ikke anvisning på hvordan en avkortning bør utmåles. Det gjør derimot den svenske loven.⁶² Her knyttes avkortningen i erstatning opp mot hvordan avkortningen skal skje ved brudd på sikkerhetsforskrift eller grov uaktsom eller forsettlig fremkallelse av forsikringstilfellet. Forarbeidene til den svenske lov presiserer at avkortning under dekning av redningsomkostninger skal følge de samme prinsipper som avkortning under primærdekningen.⁶³ Dette vil jo være et moment som støtter opp under den norske teorien og tilsier en tilsvarende løsning under FAL.

Nær sagt alle momenter taler på dette punkt for at bestemmelsen bør tolkes slik at erstatningen skal settes ned eller falle helt bort dersom sikrede, eller noen sikrede skal identifiseres med, grovt uaktsomt eller forsettlig fremkaller forsikringstilfellet eller uaktsomt overtrer en sikkerhetsforskrift. Selskapet sparer jo i disse situasjoner ikke penger selv om tiltaket er vellykket, all den tid de uansett kunne ha nektet å dekke hele eller deler av tapet under forsikringens primærdekning. Videre bør utmåling av avkortning i dekningen av redningsomkostninger skje etter de samme prinsipper som en eventuell avkortning under primærdekningen.

---

⁶¹ BULL s.479

⁶² Lov 2005:104, kapittel 4, §7, annet ledd

⁶³ SOU 1989:88 s.306 flg.

2.4 Kravet om at tiltaket må ha medført omkostninger

Det oppstilles som et eget vilkår i FAL §6-4 at redningstiltaket må ha medført ”skade, ansvar, utgifter eller annet tap”. Begrunnelsen for dette vilkåret er åpenbar; dersom tiltaket ikke har medført omkostninger, er det heller ikke noe å erstatte. Dette vilkåret reiser en meget praktisk problemstilling. Hva om skaden, ansvaret, utgiften eller tapet uansett ikke kunne vært unngått? Skal omkostningen da likevel dekkes som et redningstiltak?

Forarbeidene kommenterer denne problemstillingen flere steder. Under redegjørelsen for gjeldende rett etter den gamle lov, uttaler forarbeidene:⁶⁴

”I et slikt tilfelle er det strengt tatt ikke årsakssammenheng mellom redningstiltaket og sikredes tap av de ofrede verdier – de ville jo gått tapt uansett. Etter norsk rettspraksis synes ofringen ikke å være erstatningsmessig i slike situasjoner (...).”

Under redegjørelsen for den nye bestemmelse uttaler forarbeidene følgende om hvordan dette bør løses:⁶⁵

”Det kan hevdes at det i slike tilfeller ikke foreligger en virkelig oppofrelse, fordi gjenstanden ville gått tapt i alle tilfelle. Gjeldende rett er her noe uklar. (...)

Problemet blir om redningshandlingen kan sies å ha påført sikrede skade eller tap når skaden ville skjedd i alle tilfelle. Etter den alminnelige årsakslære (...) er redningstiltaket her neppe årsak til tapet. Men dette løser i og for seg ikke spørsmålet om tolkningen av FAL § 53 og utkastet § 6-4. Utvalget mener at selskapet bør være ansvarlig, i samsvar med den alminnelige oppfatning innen felleshavariretten.”

Slik jeg leser forarbeidene slår de først fast at rettsstilstanden under den gamle lov var uklar, dernest søker de å klargjøre den. Lovutvalget mener man under den nye lov må legge til grunn løsningen som blir benyttet ved felleshavari i sjøretten, at selskapet *blir* ansvarlig for omkostningene dersom gjenstanden ikke var truet av en *særskilt* fare.

---

⁶⁴ NOU1987:24 s.117

⁶⁵ NOU1987:24 s.124

Problemstillingen ble aktuell i ND 1918 s.513, "Vega" og ND 1947 s.122, "Justi". Det ble i disse saker hevdet at gjenstandene som ble ofret ikke kom i noen dårligere stilling ved redningstiltaket, de var uansett fortapt. Når gjenstandene var truet av den samme fare som redningstiltaket rettet seg mot, skulle det derfor ikke utbetales erstatning. Man hevdet at det måtte ha skjedd "en virkelig oppofrelse" for at selskapene skulle være ansvarlig for omkostningene. Synspunktet i disse to sakene ble kritisert i teorien, da det sjelden ville foreligge "en virkelig oppofrelse". Nær sagt alltid var jo både gjenstanden som ble ofret og det som skulle reddes truet av samme fare, med den følge at det som ble ofret ikke kunne kreves dekket som redningsomkostning. I motivene til Norsk Sjøforsikringsplan av 1964 ble synspunktet derfor presisert noe:

"(...)sikrede ikke kan kreve erstatning etter særreglene om redningsforanstaltninger for en gjenstand som, på det tidspunkt da den ble ofret, var utsatt for en særskilt fare som ville ha medført at den gikk tapt, uansett hvordan det gikk med skipet."

Denne løsningen ble opprettholdt i planen av 1996, jfr. motivene til §4-7. Det er altså ikke nok med bare en generell fare som omfatter både gjenstanden som blir ofret og den som søkes reddet, for å nekte erstatning. Dette synspunktet får den følge at det stort sett bare er *gjenstander* som vil kunne unntas dekning. Det vil sjelden foreligge en "særskilt fare" for utgifter eller penger. Juridisk teori har også sluttet seg til forarbeidenes synspunkt. Se blant annet Bull.⁶⁶

Det er uomtvistet at det er et vilkår at redningstiltaket må ha påført sikrede et økonomisk tap i en eller annen form. Hvor stort dette tapet er, vil bero på en ren bevisvurdering i det enkelte tilfelle. Når det gjelder spørsmålet om skaden, ansvaret, utgiften eller tapet uansett ikke kunne vært unngått, taler alle gode grunner for å følge den løsning som brukes innen fellestavariretten.

---

⁶⁶ BULL s.488

3 Krav til tiltakene

Gruppen "krav til tiltakene" inneholder flere vilkår; Først og fremst må tiltaket ha en "ekstraordinær karakter". Videre må tiltaket være "forsvarlig". Flere spørsmål reiser seg i forbindelse med dette; Er det et ulovfestet krav om upåregnelighet etter FAL §6-4? Kan tiltakene bestå av unnlatelser? Må tiltakene være vellykkede?

3.1 Vilkåret om "ekstraordinær karakter"

3.1.1 Hva ligger i uttrykket "ekstraordinær karakter"?

Det er et ufravikelig krav etter FAL §6-4 at tiltak må ha en "ekstraordinær karakter" for å kunne karakteriseres som et redningstiltak. En sentral problemstilling i mange saker vedrørende FAL §6-4 blir da å definere hva som ligger i "ekstraordinær karakter", hvordan trekker man grensen mellom det ordinære og det ekstraordinære?

En naturlig tolkning av lovens ordlyd tilsier at det kreves et tiltak ut over ordinære tiltak, men ordlyden gir oss ingen indikasjon på hvor grensen skal gå. Forarbeidene søker ikke direkte å trekke opp grensene mellom det ordinære og det ekstraordinære;⁶⁷

"Tiltakene må ha hatt en "ekstraordinær karakter". Vanlige vedlikeholdsomkostninger og tap som følge av ordinære skadeforebyggende tiltak omfattes ikke av selskapets ansvar."

Forarbeidenes uttalelser om rettstilstanden under den gamle lov⁶⁸ bruker som eksempel at dersom en bil blir skadet under bremsing på glatt veibane for å unngå sammenstøt med annen bil eller fotgjenger, kan skader på bilen neppe kreves dekket som

---

⁶⁷ NOU 1987:24 s.129

⁶⁸ NOU 1987:24 s.117

redningsomkostninger.⁶⁹ Forarbeidene sier derimot at dersom bilen forsettlig skades, eksempelvis ved å kjøre av veien for å unngå en slik fare,⁷⁰ vil dette være et ekstraordinært tiltak som kan kreves dekket. Det var ikke meningen å endre rettsstilstanden på dette punkt.⁷¹ Ut fra dette synes det som om forarbeidene legger til grunn at dersom man med hensikt ofrer noe eller påfører en utgift, vil dette være et meget tungtveiende, men ikke nødvendigvis avgjørende, moment når man skal avgjøre om tiltaket var ekstraordinært eller ikke.

I avgjørelser fra forsikringsskadenemnda har vilkåret særlig vært drøftet i to saker:

I FSN 1439 drev sikrede regulær transport av fersk oppdrettslaks med fly fra Norge til USA. Da sikredes faste charterfly ble kansellert grunnet tekniske problemer, sto han ovenfor valget mellom å chartre et nytt fly eller legge fisken på fryseler. Da verdien på fisken ved innfrysning ville sunket vesentlig mer enn kostnadene ved å chartre et nytt fly ville beløpe seg til, mente forsikringsskadenemnda at sikrede hadde krav på dekning av omkostningene ved å chartre et nytt fly ettersom situasjonen for ham var prekær og tiltakene ekstraordinære.

I FSN 2898 ble sikrede bedt om å ordne transport av en last fersk fisk med fly fra Norge til Japan. Sikrede tok kontakt med et flyselskap og trodde han hadde inngått transportavtale med dette. Dette viste seg å ikke stemme. Sikrede måtte da ordne flytransport på annen, og dyrere, måte for å oppfylle sin kontraktsforpliktelse. Spørsmålet var om merkostnaden kunne kreves dekket som redningstiltak. Forsikringsskadenemnda mente de tiltak som ble iverksatt var ”høyst ordinære” etter forholdene i saken, og at omkostningene av denne grunn ikke kunne kreves dekket.

---

⁶⁹ Dette var tilfellet i Rt.1925 s.513. Her tok bilens motor skade av bråbremsingen. Selv om dommen ikke bruker denne begrunnelsen eksplisitt, er den ansett å være et eksempel på et tilfelle hvor redningsomkostninger ikke tilkjennes fordi tiltaket ikke anses å være ”ekstraordinært”.

⁷⁰ Dette var tilfellet i FSN 274. Her tok bilen stor skade, og tiltaket ble dekket som et redningstiltak.

⁷¹ NOU 1987:24 s.123

Teorien har også drøftet spørsmålet. Bull mener:⁷²

”Må tiltakene oppfattes som normale og adekvate foranstaltninger for denne type farer, og vedkommende fare er en type fare som anses å ligge innenfor den farekrets som man på forhånd oppfattet som normal og vanlig, vil selskapet som hovedregel ikke svare. (...)

Er tiltaket på den annen side spesielt og særegent, vil det lett bli oppfattet som et ekstraordinært tiltak også i en slik situasjon.”

Det sondres altså her mellom hva det normalt forventes at man foretar seg i situasjonen, samt hva som vil være et spesielt og særegent tiltak i sakens anledning. Eksemplet som blir brukt i fremstillingen er at dersom et barn løper ut i veien foran sikredes bil, vil det være en normal og adekvat foranstaltning å bremse kraftig. På den annen side vil det være et spesielt og særegent tiltak dersom man for å unngå å kjøre på barnet velger å kjøre av veien med store materielle skader til følge. ”Ekstraordinært” knyttes altså, i tråd med forarbeidene, opp mot noe utenom det vanlige.

Begrunnelsen for dette vilkåret er selvfølgelig å forhindre misbruk av ordningen med at selskapet skal dekke redningsomkostninger. Man skal nettopp ikke kunne kreve normale, alminnelige og påregnelige utgifter dekket. Dette ville uthule hele regelen og medføre utbetalinger i en størrelsesorden som tilsier at regelen ikke kunne opprettholdes etter dagens modell.

Det vil være vanskelig å trekke noen grense mellom ordinære og ekstraordinære tiltak på generell basis, om et tiltak er ekstraordinært vil bero på en skjønnsmessig helhetsvurdering i det enkelte tilfellet. Men noen momenter som jo utpeker seg i forarbeider, praksis og teori er at tiltaket må være noe utenom det vanlige, påregnelige eller alminnelige, at tiltaket ikke må bestå i alminnelige vedlikeholdskostnader, samt at det vil tale for at tiltaket er et

---

⁷² BULL s.480

redningstiltak dersom man bevisst ofrer noe eller påfører en utgift i den hensikt å redde den forsikrede gjenstand. Videre synes jo teoriens standpunkt om at ”ekstraordinært” bør knyttes opp mot ”spesielt og særegent” som et fornuftig utgangspunkt.

Vilkåret om at et tiltak må være ”ekstraordinært” bør også knyttes opp mot hva slags situasjon vi står ovenfor. Det er flere ganger blitt hevdet at det ofte spiller mindre rolle om man nekter erstatning fordi faren ikke var overhengende eller fordi tiltaket ikke var ekstraordinært.⁷³ Gode grunner tilsier at disse vilkårene til en viss grad bør anses å være proporsjonale. Jo mer overhengende faren er, jo mindre skal til for at tiltaket anses ekstraordinært, og omvendt. Men begge krav må likevel være oppfylt, de er kumulative. Ofte ser vi at dette også henger sammen i den forstand at når det ene kravet ikke er oppfylt, er heller ikke det andre oppfylt. Vedlikeholdsomkostninger vil eksempelvis sjelden oppfylle noen av disse to vilkårene.

3.1.2 Er det et ulovfestet krav om upåregnelighet etter FAL §6-4?

Ordlyden i FAL §6-4 sier bare at tiltaket må være ”ekstraordinært”. I den anledning reiser det seg et spørsmål om dette betyr at tiltakene også må være upåregnelige. Vil et tiltak som var påregnelig, likevel kunne være ”ekstraordinært”?

Motivene til Norsk Sjøforsikringsplan §4-7 sier eksplisitt at ”påregnelighet” er et moment som vil kunne tillegges betydelig vekt i vurderingen av om et tiltak er ekstraordinært, men stiller ikke opp ”påregnelighet” som noe ufravikelig vilkår for at bestemmelsen skal komme til anvendelse.

Upåregnelighet har vært et tema i flere saker for forsikringsskadenemnda, et eksempel er FSN 875;

I denne saken hadde sikrede gravd ut et grustak for nært inntil noen kraftmaster, slik at disse sto i fare for å rase ut. Nemnda mente at omkostningene i forbindelse med

---

⁷³ Se blant annet NOU 1987:24 s.117 og Bull s.479

flytting av disse ikke kunne anses å være en redningsomkostning. Eksplisitt begrunner nemnda avgjørelsen med at det å flytte disse stolpene ikke vil være noe ekstraordinært tiltak. Nemnda fant at sikrede var klar over eller burde vært klar over at hans graving kunne medføre fare for stolpene.

Nemnda synes ikke å stille opp upåregnelighet som et eget vilkår. Men nemnda anser derimot upåregnelighet å være et tungtveiende moment i vurderingen av om et tiltak er ”ekstraordinært”.

Spørsmålet har også vært drøftet i juridisk litteratur.⁷⁴ Det konkluderes her med:

”Det meste taler derfor for at man ved vurderingen av tiltakets karakter kan legge til grunn at det gjelder et krav om at tiltaket også skal være upåregnelig.”

Drøftelsen som leder opp til denne konklusjonen er i all hovedsak en gjennomgang av doms- og nemndspraksis. Selv om de fleste avgjørelser lar upåregnelighet være et meget tungtveiende, i noen tilfeller avgjørende, moment synes jeg likevel ikke man på denne bakgrunn alene kan trekke den konklusjon at upåregnelighet skal gjelde som et eget krav.

Tiltakets påregnelighet vil uvilkårlig måtte være et viktig moment når man skal avgjøre om et tiltak er ekstraordinært eller ikke, men å stille det opp som et eget krav kan jeg ikke se noen hensikt med all den tid dette allerede vil være et tungtveiende moment under vurderingen av om et tiltak har ”ekstraordinær karakter”. Det store flertall av rettskilder synes å støtte dette synspunkt.

3.2 Kan tiltak bestå av unnlatelser?

Lovens ordlyd leder tanken lett hen på at et redningstiltak må bestå av en aktiv handling fra sikredes side. Spørsmålet blir da om også unnlatelser kan anses som redningstiltak i bestemmelsens forstand. Forarbeidene slår fast at det ikke er noe i veien for at et redningstiltak består av en bevisst unnlatelse.⁷⁵

---

⁷⁴ AUNBU s.64

⁷⁵ NOU 1987:24 s.124

”(...) ikke bare positive redningshandlinger, men også unnlatelser i redningshensikt kan pådra selskapet ansvar etter §6-4.”

Eksempler på dette er jo ikke vanskelige å finne. Den 5. april 2000 kolliderte to godstog på Lillestrøm stasjon.⁷⁶ Det ene godstoget fraktet flytende propan og to av tankvognene sprang lekk. Man valgte i denne situasjonen helt bevisst å la propanen lekke ut fra de skadede vogner, da dette i vesentlig grad ville redusere skaden ved en eventuell eksplosjon.

Spørsmålet som derimot ofte reiser seg i denne anledning blir om unnlatelsen var bevisst og med hensikt, eller om den var mer eller mindre ubevisst. Var den ikke bevisst og med hensikt, er jo ikke et av de andre vilkårene i bestemmelsen oppfylt.⁷⁷ Dette blir selvfølgelig ikke noe problem dersom redningstiltaket foretas i samråd med forsikringsselskapet, men dette vil jo bare skje i de færreste tilfeller. Som oftest er jo tidsperspektivet av en slik art at man må ta en avgjørelse umiddelbart. Problemstillingen blir aktuell i de tilfeller hvor sikrede i ettertid hevder unnlatelsen var bevisst og krever utgiftene erstattet som redningsomkostninger, mens assurandøren mistenker at så ikke var tilfelle og nekter å erstatte utgiftene. Dette vil i realiteten bli et bevisspørsmål. Jeg går ikke nærmere inn på dette, annet enn å nevne at dersom unnlatelsen faktisk har begrenset eller avverget et tap for selskapet, bør man kanskje se hen til dette ved avgjørelsen.

3.3 Tiltakene må være ”forsvarlige”

Vilkåret om at tiltak som iverksettes må være ”forsvarlige” følger eksplisitt av lovteksten i FAL §6-4. Problemstillingen i denne sammenheng blir hva det betyr at et tiltak må være ”forsvarlig”. Hva ligger i uttrykket? Skal vurderingen være subjektiv eller objektiv?

---

⁷⁶ Se dom fra Borgarting lagmannsrett av 06.12.04

⁷⁷ Se pkt. 4.2.1

3.3.1 Hva ligger i uttrykket ”forsvarlig”?

Dette vilkåret var under den gamle lov utformet negativt, og ikke positivt som nå. Tiltaket måtte tidligere ikke ha vært ”uhensiktsmessig”. Det er i forarbeidene sagt at dette ikke skulle medføre noen realitetsendring.⁷⁸ Dette får betydning i to relasjoner. Først og fremst vil eldre avgjørelser vedrørende vilkåret fortsatt være av interesse. Videre betyr dette at vi får en indikasjon på hvordan ”forsvarlig” skal tolkes. Om den nærmere grensen for når et tiltak er ”forsvarlig” uttaler forarbeidene:⁷⁹

”Bare tiltak som ”måtte anses som forsvarlige”, kan gi krav på dekning. På samme måte som etter gjeldende rett bør det ikke stilles strenge krav når det gjelder dette vilkår.”

Dette er altså ikke et strengt vilkår. Slik jeg leser forarbeidene bør vilkåret kun komme til anvendelse i unntakstilfeller.

Motivene til NSPl §4-7 vedrørende tilsvarende vilkår hevder i samme retning:

”Kravet om forsvarlighet må nærmest ses som en sikkerhetsventil for assurandøren og spiller meget liten rolle i praksis. Det er innlysende at sikrede må ha et bredt spillerom for feilvurderinger når havariet er et faktum eller faren for havari er overhengende.”

Dette kan tale for en tilsvarende tolkning også under FAL §6-4.

Forsikringsskadenemnda har i flere tilfeller behandlet saker vedrørende dette vilkåret. Et eksempel på en slik sak er FSN 1061;

Ved innbrudd i et kommunehus ble nøkler til byggets sentrallåssystem stjålet.

Bygget hadde 7 ytterdører og 45 innerdører. Nemnda godtok at forsikringsselskapet bare dekket utbytting av ytterlåsene.

Uten at det blir sagt direkte, fremstår det som ganske klart at det er vilkåret om ”forsvarlighet” som ligger til grunn for dette.

---

⁷⁸ NOU 1987:24 s.123

⁷⁹ NOU 1987:24 s.123

I en noe parallell sak, FSN 3041, var forholdet følgende:

Universalnøkler til en skole ble stjålet, men forsikringsselskapet ville bare dekke utgiftene til bytting av låser i ytterdører og spesialrom. Dette godtok ikke forsikringsskadenemnda, da nøklene også ga adgang til studenthybler.

Ut fra disse to sakene synes forsikringsskadenemnda nærmest å forutsette at dersom man står ovenfor et ”lukket system” vil utskifting av ytterlåser tilfredsstille kravet om ”forsvarlighet”.

Gode grunner taler nok for at det settes en grense for det forsvarlige i de tilfeller der redningstiltaket vil medføre utgifter som vesentlig overstiger verdien av det som søkes reddet.⁸⁰ Videre må man ved forsvarlighetsvurderingen også ta hensyn til sannsynligheten for at tiltaket blir vellykket. Hovedbegrunnelsen for bestemmelsen i §6-4 er at det økonomiske tap totalt sett skal bli mindre ved gjennomføringen av et redningstiltak, i motsatt tilfelle bør ikke tiltaket godtas som et redningstiltak.

Som en oppsummering vil jeg si at vilkåret om forsvarlighet ikke synes å ha medført store problemer i praksis, og nærmest fremstår som en sikkerhetsventil. Et tiltaks ”forsvarlighet” må vurderes med henblikk på kostnadene ved tiltaket, sannsynligheten for at det blir vellykket, samt verdien på det som skal reddes.

3.3.2 Skal vurderingen av ”forsvarlighet” være subjektiv eller objektiv?

En problemstilling som har vært reist i teorien er om vurderingen av et tiltaks ”forsvarlighet” skal være subjektiv eller objektiv. Spørsmålet blir aktuelt ved den såkalte ”innbilte fare”. Denne problemstillingen henger nøye sammen med spørsmålet om vurderingen av faregraden skal være subjektiv eller objektiv.⁸¹

---

⁸⁰ BRYNILDSEN s.160

⁸¹ Se pkt. 2.2.4

I denne drøftelsen velger jeg først å ta for meg et synspunkt som er kommet til uttrykk i teorien, da dette gir en hensiktsmessig og god tilnærming til spørsmålet. Bull antar at denne problemstillingen i realiteten reiser to spørsmål.⁸² Det første er om vurderingen av selve situasjonen i forhold til forsvarlighetsvilkåret skal være subjektiv eller objektiv, mens det andre er om vurderingen av tiltakene i seg selv skal være subjektiv eller objektiv. Det hevdes at i forhold til *situasjonen* må man ta utgangspunkt i:

”(...)hvorledes forholdene fremtrådte for den handlende i det øyeblikk tiltaket ble iverksatt.”

Derimot hevdes det at i forhold til *tiltaket* må det riktige være:

”(...)en objektiv vurdering, men basert på situasjonen slik den som iverksatte tiltaket oppfattet den.”

Jeg er enig i at det er hensiktsmessig å dele spørsmålet i to på denne måten, og at forarbeidene til FAL og motivene til NSPI nærmest legger opp til en slik løsning. Men jeg vil likevel reise spørsmålet om ikke vurderingen av situasjonen i stor grad vil bli den samme som vurderingen av faregraden. Slik jeg ser det inneholder situasjonen ikke veldig mange andre elementer enn faregraden som er aktuell i denne sammenheng.

Forarbeidene uttaler om problemstillingen;⁸³

”Det er også et vilkår at tiltakene ”måtte anses som forsvarlige”. Dette må bedømmes ut fra forholdene slik de fremtrådte for den som iverksatte tiltakene i det øyeblikk de ble iverksatt.”

Dette taler nok for en løsning i tråd med hva Bull hevder. Men forarbeidene trekker også inn det moment at avgjørelser vedrørende redningsomkostninger ofte skjer i en stresset situasjon under tidspress.⁸⁴ Dette er jo et moment som tilsier at vurderingen av selve tiltakets forsvarlighet ikke må være for streng og som kanskje taler for at også denne vurderingen bør være subjektiv.

---

⁸² Bull s.482 flg.

⁸³ NOU 1987:24 s.129

⁸⁴ NOU 1987:24 s.117

Uttrykket i FAL §6-4 er nøyaktig det samme som er brukt i NSPI §4-7. Motivene til §4-7 uttaler om spørsmålet:

”Hvorvidt foranstaltningene var forsvarlige eller ikke, må bedømmes ut fra situasjonen slik den fortonte seg for sikrede da faren rammet. At det senere hendelsesforløp viser at han tok feil, er derfor i prinsippet uten betydning. Det er altså ikke nødvendig at det faktisk forelå en situasjon som berettiget til å sette i gang redningstiltak; det avgjørende er at sikrede *trodde* at situasjonen var så alvorlig.”

Her ser vi at vilkåret er identisk i begge bestemmelser, begge regler er bygget opp etter samme modell og motivene synes ikke å antyde at løsningene bør være forskjellige. Dette kan tale for at vurderingen av selve tiltakets forsvarlighet under FAL §6-4 bør være objektiv.

Vilkåret om forsvarlighet må ses på som en sikkerhetsventil.⁸⁵ Det man selvfølgelig oppnår med å hevde at man må foreta en objektiv vurdering av tiltaket basert på situasjonen slik den som iverksatte tiltaket oppfattet den, er at sikrede ikke kan iverksette uforsvarlige tiltak og deretter påberope seg at han trodde tiltaket var forsvarlig. Problemet reiser seg i de tilfeller hvor sikrede faktisk trodde selve tiltaket var forsvarlig, uten at det var det. Hensynene bak regelen tilsier jo at sikrede ikke skal unnlate å iverksette et tiltak av frykt for å sitte igjen med regningen selv. Sett på denne bakgrunn bør også vurderingen av selve tiltaket være en subjektiv vurdering. I de rene misbruks tilfeller bør man da heller gå veien om å bestride at dette kunne ha vært sikredes subjektive vurdering.

Det kan neppe være noen tvil om at vurderingen av situasjonen i forhold til forsvarlighetsvilkåret skal være subjektiv. Jeg finner ikke at løsningen i forhold til vurderingen av tiltaket i seg selv er like klar. Men selv om flere tungtveiende momenter trekker i motsatt retning må nok gjeldende rett på dette punkt anses å være at det skal

---

⁸⁵ BRYNILDSEN s.160

foretas en objektiv vurdering basert på hvordan situasjonen fremsto for den som iverksatte tiltaket.

3.4 Er det et vilkår at tiltaket må være vellykket?

Et spørsmål som naturlig melder seg i forbindelse med FAL §6-4 er om det er et vilkår for å anse et tiltak som et redningstiltak at det er vellykket. Er forsikringsselskapene pliktige til å dekke omkostningene ved tiltak som ikke er vellykkede? Et mislykket redningstiltak vil jo da få til følge at forsikringsselskapet må dekke både en skade under primærdekningen, samt utgiftene til tiltaket. Totalsummen av dette kan overstige forsikringssummen betydelig.

Forarbeidene er helt klare på at det ikke er noe krav om at redningstiltakene skal være vellykkede for at omkostningene ved tiltaket skal kunne kreves dekket av selskapet som redningskostnad.⁸⁶

”Videre nevner Utvalget at det ikke er et vilkår for ansvar for selskapet at tiltaket er vellykket. Også dette er i samsvar med gjeldende rett. Skal det være full realitet i prinsippet om at selskapet svarer for mislykkede tiltak, må ikke selskapet kunne påberope seg forsikringssummen som grense for ansvaret.”

Forarbeidene uttaler altså at sikrede skal få dekket både primærskaden og utgifter til mislykkede redningsomkostninger, selv om dette totalt skulle overstige forsikringssummen.

Også teorien synes å følge forarbeidene på dette punkt. Bull uttaler:⁸⁷

”Det er intet vilkår etter § 6-4 at tiltaket skal ha lyktes for at sikrede skal kunne kreve omkostningene med det dekket. Er først de øvrige betingelser oppfylt, vil selskapet derfor erstatte omkostningene også ved det resultatløse redningstiltak.”

---

⁸⁶ NOU 1987:24 s.124

⁸⁷ BULL s.484

Oppmuntringshensynet må veie tungt i denne sammenheng. Det må være tilstrekkelig at man mente tiltaket var forsvarlig der og da. Dersom man ikke er sikker på om et redningstiltak vil ha noen effekt, vil sikrede sjelden iverksette dette dersom han risikerer å måtte dekke omkostningene ved det selv. Løsningen vil jo likevel i det lange løp lønne seg for selskapene, det som reddes ved redningstiltak er, presumptivt, mer verdt enn kostnadene med tiltakene. Håpløse redningstiltak skal likevel ikke dekkes av selskapet, tiltaket vil jo da ikke oppfylle vilkåret om ”forsvarlighet”.

Alle rettskildene er helt klare på at det ikke bør stilles opp noe krav om at et tiltak skal være vellykket for å kunne anses som et redningstiltak i medhold av FAL §6-4. Med bakgrunn i regelens hensikt, bør dette være åpenbart.

4 Krav til den handlende

I juridisk litteratur har det tidligere vært tradisjon for å betegne denne gruppen med vilkår ”subjektive krav”. Jeg finner denne betegnelsen noe misvisende. Alle vilkårene man tradisjonelt har regnet til denne gruppen knytter seg til den som iverksetter eller utfører redningshandlingen. Uttrykket ”subjektive krav” fører tanken lett hen til sikrede, men det er jo slettes ikke alltid det er sikrede selv som utfører eller iverksetter redningshandlingen. Ofte er sikrede ikke en gang klar over at redningstiltak iverksettes. Videre vil den tradisjonelle betegnelse også lett føre tankene over på sikredes subjektive forhold, altså om sikrede, eller noen sikrede skal identifiseres med, grovt uaktsomt eller forsettlig fremkaller forsikringstilfellet eller uaktsomt overtrer en sikkerhetsforskrift med den følge at dekningen av omkostningene ved redningstiltaket faller helt eller delvis bort.⁸⁸ Jeg mener at ved å betegne denne gruppen vilkår ”Krav til den handlende”, vil man unngå dette og føre tankene inn på rett spor.

4.1 Tiltakene kan igangsettes av enhver

Et spørsmål som lett vil kunne reise seg i en situasjon hvor et redningstiltak kan synes nødvendig, vil være hvem som kan iverksette eller utføre tiltaket. Kan hvem som helst i medhold av FAL §6-4 utføre eller iverksette redningstiltak?

FAL §6-4 sier ikke noe eksplisitt om hvem som kan iverksette eller utføre et redningstiltak. Dette vil stå i motsetning til bestemmelsen i FAL §4-10 som regulerer hvem som har *plikt* til å iverksette et redningstiltak. Denne plikten påligger bare sikrede og de han kan

---

⁸⁸ Se pkt. 2.3.3

identifiseres med etter §4-11. Men man kan ut fra dette ikke slutte at andre ikke har *rett* til å utføre eller iverksette redningstiltak i medhold av §6-4.

At det er likegyldig hvem som kan iverksette et redningstiltak, er forutsetningsvis lagt til grunn i forarbeidene.⁸⁹ Det drøftes her hvilken stilling utenforstående tredjemenn bør få ovenfor selskapet dersom de iverksetter eller utfører tiltak i medhold av bestemmelsen. Teorien uttaler om spørsmålet:⁹⁰

”Det er etter § 6-4 likegyldig om redningstiltaket er iverksatt av sikrede selv, av noen som på hans vegne har plikt til å iverksette slike tiltak eller av en helt utenforstående tredjemann. Det eneste kravet er at vedkommende tiltak skal ha ”påført” sikrede skade, ansvar, utgifter eller annet tap. (...)”

Rimelighetsbetraktninger taler også for en slik løsning. En av bestemmelsens hovedbegrunnelser er jo at redningstiltak totalt sett sparer selskapene for penger. I denne sammenheng vil det overhodet ikke spille noen rolle hvem som har utført eller iverksatt tiltaket, det som vil ha betydning er i hvilken hensikt den handlende har iverksatt tiltaket.⁹¹

Alle gode grunner taler for at det under FAL §6-4 ikke spiller noen rolle hvem som har iverksatt eller utført et redningstiltak.

4.2 Hensiktskravet

4.2.1 Hensikten må være å redde forsikrede verdier

Forsikringsavtaleloven §6-4 slår fast følgende om hensikten med tiltaket;

”(...) hensikten med tiltakene var å avverge eller begrense tap som faller inn under forsikringen.”

---

⁸⁹ NOU 1987:24 s.124

⁹⁰ BULL s.485

⁹¹ Se pkt. 4.2

Hensiktskravet reiser flere spørsmål; Er det nødvendig at den som iverksetter eller utfører tiltaket vet at gjenstanden er forsikret? Hva om hensikten bare delvis er å unngå tap som faller inn under forsikringen? Må den handlende ha innsett at handlingen medfører omkostninger?

Lovutvalget uttalte følgende om hensikten i forarbeidene:⁹²

”Også vilkåret om at tiltaket må være iverksatt i den hensikt å avverge eller begrense tap som faller inn under forsikringen, bør fortsatt gjelde. Er hensikten med tiltaket en annen, bør omkostningene være selskapet uvedkommende, selv om tiltaket kommer selskapet til gode. Ved avgjørelsen av om hensikten med et tiltak som har ført til besparelse for selskapet, var den ene eller den annen, bør enhver rimelig tvil komme sikrede til gode.”

Forarbeidene sier jo her i realiteten at dette vil bli et bevisspørsmål, og at beviskravene ikke må stilles for høyt.

Juridisk teori hevder i samme retning:⁹³

”I kravet om at hensikten med tiltaket skal være å unngå tap som omfattes av forsikringen ligger ikke at den som foretar tiltaket må kjenne til at det tap han søker å unngå, ville ha vært dekket av en forsikring. Det er tilstrekkelig at han setter i verk tiltaket for å unngå selve tapet. Et tiltak som både sikter mot å unngå et forsikringsmessig tap og mot andre formål (...) er derfor et redningstiltak godt nok.”

Jeg velger på denne bakgrunn å konkludere med at redningstiltaket som sådan må ha vært villet og bevisst. Det er likevel ikke nødvendig at den handlende har klart for seg at han ivaretar assurandørens interesser; det er tilstrekkelig at han handler i den hensikt å unngå selve tapet. Dette blir åpenbart når vi knytter dette vilkåret til drøftelsen av hvem som kan

---

⁹² NOU 1987:24 s.123

⁹³ BULL s.485

utføre et redningstiltak.⁹⁴ Et redningstiltak kan iverksettes av hvem som helst, herunder utenforstående tredjemenn. En utenforstående tredjemann vil sjelden eller aldri vite hvilke gjenstander som er forsikret og hvilke som er uforsikret. Hans hensikt vil være å redde gjenstanden som sådan, og dette må da være godt nok. Men dersom noen iverksetter eller utfører et tiltak i den feilaktige tro at selskapet ville heftet for primærskaden, er selvfølgelig ikke selskapet ansvarlig for kostnadene ved tiltaket.⁹⁵

Situasjonen blir en noe annen dersom den handlende søker å redde både forsikrede og uforsikrede verdier samtidig. Hensiktskravet er da oppfylt, i alle fall for deler av det som søkes reddet. En annen sak er at redningsomkostningene da må fordeles etter størrelsen av de verdier som er søkt reddet, men dette faller utenfor denne fremstillingens ramme. Jeg vil bare bemerke at forsikringsselskapene i praksis ofte ser bort fra de uforsikrede verdier og dekker alle omkostningene med tiltaket.⁹⁶

4.2.2 Må den handlende ha innsett at handlingen medfører omkostninger?

Det er ingen tvil om at selve redningstiltaket må være iverksatt forsettlig. Men hensiktskravet i FAL §6-4 reiser ytterligere en problemstilling, nemlig om man også må kreve at den handlende på forhånd måtte innse at tiltaket ville kunne medføre omkostninger før han gjennomførte det.

Et slikt vilkår kan, slik FAL §6-4 er formulert, neppe stilles opp som et vilkår alene på bakgrunn av ordlyden. Forarbeidene sier at uforsettlige følger av redningstiltaket antagelig bare dekkes dersom tiltaket ble iverksatt med bevissthet om risikoen for den aktuelle type skadefølge;⁹⁷

---

⁹⁴ Se pkt. 4.1

⁹⁵ Se pkt. 2.3

⁹⁶ NOU 1987:24 s.118

⁹⁷ NOU 1987:24 s.118

”Slik § 53 er formulert, er det først og fremst de forsettlig ofrede verdier som skal erstattes av selskapet. Men redningstiltaket kan medføre uforsettlige skadefølger. Det er ikke helt klart hvor langt selskapet plikter å erstatte slike uforsettlige skadefølger. (...) For at uforsettlige skadefølger skal omfattes, må det antagelig kreves at tiltaket er iverksatt med bevissthet om risikoen for den aktuelle type skadefølge.”

Uttalelsen gjelder rettstilstanden under den gamle lov. Det var ikke meningen å endre rettstilstanden på dette punkt.⁹⁸ Forarbeidene trekker altså i retning av at et slikt vilkår bør oppstilles.

Motivene til Norsk Sjøforsikringsplan §4-7 uttaler i motsatt retning:

”I alle fall for de partikulære redningsforanstaltningene må det imidlertid være tilstrekkelig at forsettet omfatter selve den skadevoldende handling. Det er således hverken nødvendig at den handlende innså at handlingen innebar en skaderisiko eller at forsettet omfattet hele eller deler av det inntrådte tap,(...)”

Jeg kan ikke se at spørsmålet har vært oppe til avgjørelse i noen sak vedrørende FAL §6-4 eller NSPI's bestemmelse om partikulære redningsomkostninger. Spørsmålet har derimot vært utførlig drøftet i to dommer vedrørende NSPI's bestemmelser om felleshavari; ND 1978 s.139 NV ”Stolt Condor” og ND 1981 s.329 NV ”Lintind”:

Det legges i begge disse dommer til grunn at det ikke kan kreves at den handlende skal forstå at han ved sin handling skaper en farlig eller ekstraordinær situasjon som kan medføre tap.

Spørsmålet har også vært drøftet i teorien. Hans Jacob Bull har skrevet en lengre artikkel om spørsmålet innen sjøforsikringsretten.⁹⁹ Det trekkes vel ikke her noen bastant konklusjon, men pekes blant annet på at det neppe er noe stort behov for en slik innskrenkning og at et slikt forsettskrav vil være vanskelig praktiserbart.

---

⁹⁸ NOU 1987:24 s.123

⁹⁹ BULL, “AFS” s.76

Selv om forarbeidene trekker i motsatt retning, taler alle andre rettskilder for den løsning at det ikke bør kreves at den handlende på forhånd måtte innse at tiltaket ville kunne medføre omkostninger før han gjennomførte det. Dette er den mest hensiktsmessige løsning, og må anses å være gjeldende rett.

5 Kilder

5.1 Lover

Norske lover

- *Forsikringsavtaleloven*, lov av 16. juni 1989 nr.69
  - o § 1-3
  - o § 4-8
  - o § 4-9
  - o § 4-10
  - o § 6-4
- *Den tidligere forsikringsavtaleloven*, lov av 6. juni 1930 nr.20
  - o § 52
  - o § 53

Svenske lover

- *Försäkringsavtalslag*, lov 2005:104 (i kraft fra 01.01.06)
  - o Første kapittel, § 6
  - o Fjerde kapittel, § 7
  - o Sjette kapittel, § 5

5.2 Forarbeider

Norske forarbeider (til forsikringsavtaleloven, lov av 16. juni 1989 nr.69)

- NOU 1983:56, *Lov om avtaler om personforsikring*
- NOU 1987:24, *Lov om avtaler om skadeforsikring*
- Odelstingsproposisjon nr. 49 (1988-89)
- Innstilling til Odelstinget nr. 98 (1988-89)
- Forhandlinger i Odelstinget (1988-89), side 792-822

- Forhandlinger i Lagtinget (1988-89), side 95

Svenske forarbeider (til försäkringsavtalslag, lov 2005:104)

- Lagrådsremiss, *Ny försäkringsavtalslag*, Stockholm, 22.05.03
- SOU 1989:88, *Skadesförsäkringslag*

5.3 Andre kilder

- Norsk sjøforsikringsplan av 1996
- Norsk sjøforsikringsplan av 1964
- Diverse disposisjoner og notater fra advokat Knut Langfeldt i Vesta forsikring AS

5.4 Domsregister

Norsk Rettstidende

Rt.2004 s.1909	s.29
Rt.1999 s.74	s.29
Rt.1998 s.425	s.4, 31
Rt.1996 s.907	s.29
Rt.1993 s.1482	s.4
Rt.1987 s.744	s.4
Rt.1925 s.513	s.4, 46

Rettens Gang

RG 1991 s.337	s.4
RG 1983 s.1052	s.4, 18

Upubliserte dommer

LB-2003-10625, Borgarting Lagmannsretts dom av 06.12.04, den såkalte "Lillestrøm-dommen"	s.50
---	------

Nordiske Domme i Sjøfartsanliggender

ND 1981 s.329	s. 8, 61
ND 1978 s.139	s.61
ND 1947 s.122	s.44
ND 1946 s.266	s.4, 19, 27

ND 1918 s.513   s.44

Uttalelser fra Forsikringsskadenemnda

FSN 5186	s.20
FSN 3822	s.20, 23
FSN 3041	s.52
FSN 2898	s.46
FSN 2265	s.38
FSN 1924	s.15
FSN 1731	s.22
FSN 1439	s.46
FSN 1436	s.22, 23
FSN 1182	s.21
FSN 1061	s.51
FSN 1058	s.22
FSN 1040	s.22
FSN 1013	s.40
FSN 875	s.48
FSN 274	s.46

5.5 Litteraturliste

ARNTZEN, Andreas.	<i>Ansvarsforsikring</i> . Oslo, 2000
ARNTZEN, Andreas.	<i>Forsikringsrett</i> . Oslo, 1995
ARNTZEN, Andreas.	<i>Forsikringsavtalelovens bestemmelser om selskapenes ansvar for redningstiltak</i> . Tidsskrift for rettsvitenskap 1963. Oslo, 1963
AUNBU, Stine.	<i>Forsikringsavtalelovens regler for når et tiltak er å anse som et redningstiltak</i> . Norsk Forsikringsjuridisk Forenings Publikasjoner. NR. 74. Oslo, 1997
BRYNILDSEN, Claus.	<i>Forsikringsavtaleloven med kommentarer</i> . Claus Brynildsen, Børre Lid, Truls Nygård. Oslo, 2001

- BRÆKHUS, Sjur. *Håndbok i Kaskoforsikring*. Sjur Brækhus, Alex. Rein. Oslo, 1993
- BRÆKHUS, Sjur. *Håndbok i P&I Forsikring*. Sjur Brækhus, Alex. Rein. 2. utg. Arendal, 1979
- BULL, Hans Jacob. *Innføring i forsikringsrett*. 9. utg. Oslo, 2003
- BULL, Hans Jacob. *Sjøforsikringsrett*. Oslo, 1980
- BULL, Hans Jacob. *Forsettkravet ved partikulære redningsforanstaltninger i sjøforsikringsretten*. Arkiv for Sjørett. Bind 12. Oslo, 1972-1975
- ECKHOFF, Torstein. *Rettskildelære*. 5. utg. ved Jan E. Helgesen. Oslo, 2000
- FALKANGER, Thor. *Innføring i sjørett*. Thor Falkanger, Hans Jacob Bull. 6. utg. Oslo, 2004
- GRUNDT, Theodor. *Lærebok i norsk forsikringsrett*. Oslo, 1939
- KNUDSEN, Trygve. *Norsk riksmålsordbok*. Trygve Knudsen, Alf Sommerfelt. Oslo, 1983
- LYNGSØ, Preben. *Dansk forsikringsrett*. 6. utg. København, 1990
- SELMER, Knut. *Forsikringsavtaleloven med forarbeider*. Oslo, 1990
- SELMER, Knut. *Forsikringsrett*. 2. utg. Oslo, 1982
- WILHELMSSEN, Trine Lise. *Studiemateriale i forsikringsrett III*. Oslo, 2005
- WILHELMSSEN, Trine-Lise. *Egenrisiko i skadeforsikring*. Oslo, 1989

5.6 Forkortelser

AfS	Arkiv for Sjørett
FAL	Forsikringsavtaleloven av 16. juni 1989 nr.69
FSN	Forsikringsskadenemndas uttalelse
HR	Norges Høyesterett
ND	Nordiske Domme i Sjøfartsanliggende
NOU	Norges Offentlige Utredninger
NSPI	Norsk Sjøforsikringsplan av 1996
Ot.prp.	Odelstingsproposisjon

P&I	Protection and Indemnity Insurance
RG	Rettens Gang
Rt.	Norsk Rettstidende
TfR	Tidsskrift for rettsvitenskap

